

Kantoor van Afgifte: 2800 Mechelen 1

P309638

België - Belgique

P.B. - P.P.

2800 Mechelen 1

BC 7215

Nieuwsbrief

3^e jaargang Nr 4 – oktober-november-december 2003

Mossen en Lichenen
Planten
paddestoelen

Verschijnt
driemaandelijks
3de jaargang

afzendadres:
Kardinaal Mercierplein 1
2800 Mechelen
studie@natuurpunt.be
www.natuurpunt.be

natuurpunt

Deze nieuwsbrief wordt gratis toegestuurd aan al de leden van:

- ❑ De Werkgroep Mossen en Lichenen
- ❑ De Plantenwerkgroep
- ❑ De Paddestoelenwerkgroep

Wenst u lid te worden van één van de werkgroepen en de nieuwsbrief op regelmatige basis te ontvangen, stuur dan een briefje naar Natuurpunt Studie, Kardinaal Mercierplein 1, 2800 Mechelen of een mailtje naar Tim.Polfliet@natuurpunt.be

Het is ook mogelijk de nieuwsbrief digitaal te ontvangen (PDF-formaat). Wie dit wil kan ons hiervoor contacteren.

Wenst u de nieuwsbrief niet langer te ontvangen, geef dan een seintje. Dat spaart moeite en papier.

Veel leesplezier !

De volgende nieuwsbrief zal in januari verschijnen. Artikels en kalenders kunnen tot 20 december ingestuurd worden...

Wil u ons financieel steunen dan kan dat. Giften vanaf 30€ zijn fiscaal aftrekbaar.

Storten kan op rekening rek nr : 230-0524745-92 met vermelding van de volgende projectnummers (opgelet, dit zijn nieuwe nummers!):

- Natuurstudie algemeen.....	2000
- Hyla	2151
- Fonds H.Franckx	3150
- Zoogdierenatlas	2450
- Zoogdierenwerkgroep.....	2451
- Hamsterproject.....	2470
- Vleermuizenwerkgroep.....	2461
- Vogelwerkgroep.....	2401
- Plantenwerkgroep.....	2351
- Ongewerveldenwerkgroep	2251
- Paddestoelenwerkgroep.....	2301
- Mossenwerkgroep	2201

INHOUD

Nieuwe Veldgids Korstmossen (Nederlandse Bryologische en Lichenologische Werkgroep)	4
Natuurpunt Studie Contactdag op zaterdag 24 januari te Mechelen (Joris Braquené)	4
Giften voor Natuurstudieprojecten en lokale Werking (Joris Braquené)	5
<u>Nieuwsbrief Mossen- en Lichenen</u>	
De Vallei van de Samson (Sorinne-la Longue), 18 maart 2003 (Juul Slembrouck, Dries Van den Broeck)	9
De Steengroeve van Cahay herbekeken (Dries Van den Broeck)	20
Excursies in de Langdonken (IFBL: d5-26) (Dries Van den Broeck)	21
Nieuwe Parmelia in België, Ook in Vlaanderen? (Dries Van den Broeck)	23
Excursie Nismes en omgeving (Dries Van den Broeck)	23
FON activiteitenkalender Mossen en Lichenen, seizoen 2003-2004 (Chris Janssens)	30
<u>Nieuwsbrief Planten</u>	
Botanische opnamen langs de spoorweg Boom-Antwerpen, 22 maart 2003 (Erik Molenaar)	33
Botanische opnamen in De Marselaar te Lippelo, 24 mei 2003 (Erik Molenaar)	34
Botanische opnamen langs de Grensmaas, 30 augustus 2003 (Erik Molenaar)	36
<u>Nieuwsbrief Zwammen</u>	
Paddestoelenproject in Vlaams-Brabant – Verslag werkjaar 2002 (4) (Roosmarijn Steeman)	41
Kalender activiteiten van 1 oktober tot en met 31 december 2003 (Tim Polfiet, Maaïke Hanssens)	51

Nieuwe Veldgids korstmossen

Nederlandse Bryologische en Lichenologische werkgroep

Komende winter verschijnt de geheel vernieuwde Veldgids Korstmossen, geschreven door Kok van Herk & André Aptroot. Het boek bevat beschrijvingen en kleurenfoto's (naar Nederlands materiaal) van 400 soorten en toont van 180 soorten ook verspreidingskaarten voor Nederland, waarvan de meeste nooit eerder zijn gepubliceerd. Alle overige soorten worden kort genoemd bij de soorten waar ze op lijken. Al met al is het dus eigenlijk een complete Korstmosflora van circa 400 bladzijden, maar zonder determinatie sleutels.

Het boek verschijnt bij de KNNV Uitgeverij. Via de Nederlandse Bryologische en Lichenologische werkgroep kan dit werk via vooringetekening besteld worden. De verschijning is voorzien voor eind november 2003, maar de exacte datum en prijs staan nog niet vast. Voorintekenaars worden op de hoogte gehouden; anderen moeten de website (www.blwg.nl) in de gaten houden.

Voorintekenen tot uiterlijk 1 november 2003 bij Marleen Smulders, bij voorkeur per e-mail: j.v.meurs@hccnet.nl

Als u geen internet heeft, kunt u een berichtje sturen naar:

Marleen Smulders, Looierstraat 40, NL 5684 ZN Best (Nederland).

Zodra de prijs bekend is, krijgen de voorintekenaars een verzoek tot betaling.

Natuurpunt Studie Contactdag op zaterdag 24 januari te Mechelen

Joris Bracqué

Op zaterdag 24 januari organiseren we te Mechelen (Katholieke Hogeschool) onze tweede Natuurpunt Studie Contactdag. In tegenstelling tot vorig jaar voorzien we nu een programma voor een volledige dag.

In de voormiddag zijn er drie parallele sessies:

- Biodiversiteit in de natuurgebieden: de basisinventarisatie als start voor het opzetten van een monitoringsysteem en de uitbouw van een databanksysteem voor de vrijwilligers.
- Soortbescherming in jouw gemeente: we laten een tiental mensen aan het woord die kort en praktijkgericht hun project komen voorstellen.
- Herintroductie/introductie van soorten: over bevers, hamsters, gentiaanblauwtjes en andere... Genoeg stof voor een leuke discussie en een eerste aanzet voor een verenigingsstandpunt.

In de namiddag vergaderen alle Vlaamse studiewerkgroepen in parallele sessies. U kan verschillende lezingen volgen over lopende of nieuwe projecten en de werkgroepen brengen een overzicht van het afgelopen en komende werkjaar. Meer info kan je de komende weken verwachten op de website van Natuurpunt.

Je kan je nu reeds inschrijven door een mail te sturen naar studie@natuurpunt.be of door een briefje te sturen naar Natuurpunt Studie, Kardinaal Mercierplein 1, 2800 Mechelen. De inschrijving is gratis, voor de maaltijd tijdens de middag betaalt u 5 € op rekeningnummer 230-0524745-92 met vermelding van Natuurpunt Studie contactdag.

Giften voor Natuurstudieprojecten en Lokale Werking

Joris Bracquené

Op vraag van heel wat studiewerkgroepen zijn we de laatste weken gestart met de aanmaak van projectnummers voor de lokale en regionale studiewerkgroepen.

Dit betekent dat mensen giften kunnen doen op een projectnummer naar keuze om op die wijze de natuurstudie binnen Natuurpunt te ondersteunen. Giften gedaan op projectnummers van de lokale werkgroep staan integraal ter beschikking van de werking van deze werkgroep!

Deze giften zijn fiscaal aftrekbaar vanaf een jaarbedrag van 30 € of meer. Dit betekent dat u naar gelang van uw inkomen ongeveer 50 % van uw gift zal recupereren via uw belastingaangifte.

Gelet op de schaarste aan middelen en het gebrek aan bereidheid bij de Vlaamse overheid om natuurstudie met vrijwilligers in Vlaanderen te ondersteunen, is deze inbreng van giften levensnoodzakelijk. In de zopas verschenen Natuur.oriolus (nummer 3 van 2003) en de eerstvolgende Natuur.focus (nummer 3 van 2003) kan u dan ook een brief vinden met een overschrijvingsformulier en een warme oproep om giften toe te sturen.

Projecten en werkgroepen kunnen eveneens beschikken over deze formulieren in hoeveelheden die zij wensen (bijvoorbeeld om toe te voegen aan de lokale of regionale studienieuwsbrief).

Bij voorlegging van kostennota's of facturen (geadresseerd aan Natuurpunt Studie, Kardinaal Mercierplein 1, 2800 Mechelen) kunnen werkgroepen achteraf gebruik maken van de gelden die zo ingezameld werden ten bate van hun natuurstudieproject.

Voor meer inlichtingen en de aanvraag van een projectnummer voor uw lokale werkgroep, kan u steeds terecht op studie@natuurpunt.be of op 015/29 72 69.

VERVOLG KALENDER PAGINA 55!!!

19 oktober 2003

Zuid Waasland

Paddenstoelenwandeling afdeling Zuid Waasland (Buggenhoutbos). Afspraak, Boskapel, Buggenhout om 9h30. Einde voorzien om 12h.

Info: Christel Strybos 052/46 00 58.

25 oktober 2003

Gent

Tweedaagse Paddenstoelenexcursie naar Gaume, afdeling Gent (Gaume). Afspraak, Carpoolparking Merelbeke om 7h30. Einde voorzien om 20h.

Info: Daniel Danhieux 09/228 06 12.

26 oktober 2003

Vlaamse Ardenne

Paddenstoelenwandeling Vlaamse Ardennen (Hotondmolen). Afspraak, Hotondmolen, Zandstraat-Hotondmolen, Kluisbergen om 14h. Einde voorzien om 17h. Info: Filip Keirse 055/38 78 83.

26 oktober 2003

Kortrijk

Paddenstoelenwandeling afdeling Kortrijk (Kennedybos). Afspraak, Ingang Kennedybos om 9h30. Info: Frank Vandendriessche 056/22 71 39.

NOVEMBER

2 november 2003

Maldegem-Knesselare

Paddenstoelenwandeling afdeling Maldegem-Knesselare (Drongengoedbos). Afspraak, Drongengoedbos, Drongengoedweg en Westvoordestraat, Usel-Knesselare om 9h. Einde voorzien om 11h30. Info: Etienne Vanaelst 09/374 59 86.

5 november 2003

Mycologia Zuid-West-Vlaanderen

Paddenstoelenwandeling Mycologia Zuid-West-Vlaanderen (Provinciaal domein 'Het Veld'). Afspraak, Parking op het domein via Brugsesteenweg om 13h30. Info: José Vandeplancke 056/35 43 64.

16 november 2003

Scherpenheuvel-Zichem

Paddenstoelenwandeling afdeling Scherpenheuvel-Zichem (Dassenaarde en Asdonk Molenstede). Afspraak, Kerk Wezemaal om 14h. Info: Raf Leysen 016/58 19 45.

16 november 2003

Zemst

Bomen en-struikenwandeling afdeling Zemst (Omgeving Zemst). Afspraak, Kerkplein Weerde om 14h. Einde voorzien om 17h. Info: J. Peeters 015/61 20 86.

22 november 2003

Merchtem

boomplantactie afdeling Merchtem (Kerkvijver). Afspraak, Reedijk 10, Merchtem om 8h. Info: Alain De Cré 0474/55 51 18.

30 november 2003

Grote Nete

Mossenexcursie afdeling Grote Nete. Afspraak, Parking Kruiskensberg, Bevel om 9h. Einde voorzien om 11h. Info: Olivier Heylen 015/22 61 81.

DECEMBER

7 december 2003

Tremelo

zoektocht naar Sleedoornpage eitjes afdeling Tremelo (Laekdal). Afspraak, Kerk Tremelo, Schriekbaan, Tremelo om 14h. Einde voorzien om . Info: walter Vansteenberge walter.vansteenberge@skynet.be.

3 december 2003

Zuid-West-Vlaanderen

Paddenstoelenwandeling Zuid-West-Vlaanderen (Provinciaal Domein 'Wallemote-Wolvenhof'). Afspraak, witte kerk van Izegem Bosmolens om 13:20. Info: José Vandeplancke 056/35 43 64.

21 december 2003

Paddenstoelenwerkgroep Scherpenheuvel-Zichem

Paddenstoelenwandeling afdeling Paddenstoelenwerkgroep Scherpenheuvel-Zichem. Afspraak, om 14h. Info: David Swinnen. 013/77 49 52.

Nieuwsbrief MOSSEN & LICHENEN

3e jaargang, nr. 2
mei 2003

natuurpunt
Studie

Werkgroep Mossen en Lichenen

een *symbiose* tussen
Floristisch Onderzoek voor
Natuurbehoud
&
Natuurpunt

Voorzitter:

* Chris Janssens (tel. 014/21.67.49)

Secretaris:

* Karl Hellemans (tel. 03/383.26.58)

Hulpsecretaris:

* Olivier Heylen (tel. 015/22.61.81)

Penningmeester:

* Jan Dirkx (tel. 014/58.64.64)

Ereleden:

* Juul Slembrouck (tel. 03/321.32.75)

* Hubert De Meulder (tel. 03/830.13.87)

Kanalisatie artikels:

* Marie-Claire Bottu (tel. 011/68.03.01)

* Tim Polfliet (tel. 015/29.72.73)

* Pierre Kestemont (tel. 02/377.52.10)

* Juul Slembrouck (tel. 03/321.32.75)

Redactie:

* Marie-Claire Bottu (tel. 011/68.03.01)

* Jan Dirkx (tel. 014/58.64.64)

* Hilaire Geers (tel. 03/658.73.34)

* Chris Janssens (tel. 014/21.67.49)

* Pierre Kestemont (tel. 02/377.52.10)

* Erik Molenaar (tel. 03/218.59.69)

* Vera Tetsch (tel. 014/36.88.50)

* Willi Sas (tel. 03/293.88.49)

* Juul Slembrouck (tel. 03/321.32.75)

* Henri Stappaerts (tel. 03/288.43.70)

* Walter Van Spaendonck (tel. 03/480.54.24)

Eindredacteur:

* Tim Polfliet (tel. 015/29.72.73)

Excursieplanning:

* Vera Tetsch (tel. 014/36.88.50)

Cursusverantwoordelijken:

* François Van Uffelen
(tel. 03/383.33.63)

* Hans Vermeulen (tel. 014/47.29.50)

Hoofdverantwoordelijke lokaal:

* Karl Hellemans (tel. 03/383.26.58)

Contactpersonen:

* Tim Polfliet (tel. 015/29.72.73)

Kard. Mercierplein 1, 2800 Mechelen

* Juul Slembrouck (tel+fax 03/321.32.75)

Drakenhoflaan 147, 2100 Deume

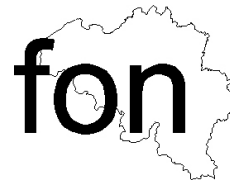
* Hans Vermeulen (tel. 014/47.29.50)

Graatakker 11, 2300 Turnhout

Doelstellingen Werkgroep

- * bijdrage vormen voor natuurbehoud/-beheer
- * ecologisch onderzoek
- * verspreidingsonderzoek
- * popularisatie van de (korst)mossenstudie
- * stevige band met educatie: cursussen en initiatie-excursies
- * publicaties

De Werkgroep Mossen en Lichenen FON - Natuurpunt is een symbiose tussen de Werkgroep Floristisch Onderzoek voor Natuurbehoud en Natuurpunt. De werkgroep F.O.N. bestudeert al meer dan een decennium de mossen van ons land. De werkgroep opereerde in het verleden hoofdzakelijk in het Antwerpse maar richtte ook tal van excursies elders in, o.a. naar Wallonië en het buitenland.

De werkgroep staat open voor iedereen die geïnteresseerd is in mossen en/of lichenen, leken of gevorderden. Op de excursies worden beginners met zorg opgevangen (educatie). Er wordt tevens veel gewerkt aan feed-back naar de leden. Met dit alles poogt de werkgroep zijn steentje bij te dragen aan zowel mossen- en lichenenstudie, als aan het natuurbehoud.

Voor meer informatie kan u terecht bij:
Tim Polfliet en Roosmarijn Steeman
Kardinaal Mercierplein 1
2800 Mechelen
tel. 015/29.72.73
e-mail Tim.Polfliet@natuurpunt.be
of Roosmarijn.Steeman@natuurpunt.be

**Vergeet uw eigen bijdrage (artikels...)
aan de Nieuwsbrief niet!**

De vallei van de Samson (Sorinne-la-Longue), 18 maart 2003

Juul Slembrouck (Mossen)

Dries Van den Broeck (Lichenen)

Deelnemers:

Odette Sotiaux (Waterloo), Vera Tetsch (Lichtaart), Chris Janssens (Herentals), Marie-Claire Bottu (Wilderen), Cecile Nagels (Wellen), Mevr. Geers (Schoten), Maria De Becker (Winksele), André Sotiaux (Waterloo), Dries van den Broeck (Boom), Erik Molenaar (Berchem-Antwerpen), Henri Stappaerts (Schoten), Nico Wijsmantel (Boom), Juul Slembrouck (Deurne-Antwerpen), Leo Andriessen (Herk-de-Stad), Steven Keteleer (Berchem-Antwerpen), François van Uffelen (Schilde), Emm. D'Hoore (Brussel), Jan Dirkx (Geel), Hilaire Geers (Schoten), Willy Sas (Rumst).

De Mossen

In de "Inventaire des Sites" (Lambinon 1962) wordt het landschap, dat André Sotiaux ons voorstelde naar mossen te onderzoeken, beschreven als een schilderachtige, beboste vallei met oevervegetatie, fragmenten van alluviaal bos, water- en moerasfauna, met esthetisch, botanisch en zoölogisch belang (Figuur 1).

Figuur 1: De vallei van de Samson (Lambinon 1962).

Bij het appèl aan het kerkje van Sorinne op 18 maart 2003 bleek de opkomst zo groot, dat van een "succès de foule" kon worden gesproken... Toen de laatst verwachte deelnemer aan het kerkje van Sorinne-La-Longue verscheen, telden wij 20 belangstellenden, waardoor er een probleem rees : waar te blijven met de auto's in het smalle dal van het riviertje... Maar de wegsplitsing aan de Tiène St.-Martin, waar wij afgaande op de topografische kaart onze speurtocht zouden beginnen, bleek ruimschoots plaats voor allen te bieden !

Vooraleer de wandeling begon, konden enkelen van de doorwinterden niet nalaten even het kerkhof van Sorinne bryologisch te bekijken. Dat leverde toch zo'n 17 soorten op, waaronder *Bryum radiculosum* (Muurknikmos) en *Weissia controversa* (Gewoon parelmos), beide kalkindicatoren.

Ten oosten van de vallei strekt zich het “Bois de Gesves” uit, ten westen het “Bois de Grand’Pré” en het “Bois de Chauffage” met reservaat-status. De Samson wringt zich tussen vrij steile oevers doorheen deze bossen. Het geheel vormt een deel van het beboste Condroz.

Het “Bois de Gesves” wordt als productiebos beheerd, waardoor echt oude bomen ontbreken. Aan de oever komen wel oudere exemplaren Zwarte els voor (maar dat zijn niet precies goede epifietendragers) en jonge opslag van Gewone es. Het colluvium vertoont uiteraard mineraalaanrijking met kenschetsende voorjaarsflora (*Chrysosplenium oppositifolium* [Paarbladig goudveil], *Anemone nemorosa* [Bosanemoon] ...enz.)

Een verlaten steengroeve met kwelzone op de rechteroever bracht ons, mossenkundig althans, in verwarring : kalkminnende soorten b.v. als *Ctenidium molluscum* (Kamos) en *Homalothecium lutescens* (Smaragdmoss) troffen wij aan, neven en innig vermengd met soorten, die wij gewoon zijn in zure omstandigheden op te merken, zoals *Dicranum scoparium* (Gewoon gaffeltandmos), *Diplophyllum albicans* (Nerflevemos) enz. Een aantal soorten werden enkel in en rond de oude steengroeve gevonden (oude steengroeven zijn vermaard om hun over ’t algemeen rijke mosflora). Het kleiig verweringsproduct van de rotsen trekt een reeks “kleiminnaars” aan, die ook in het alluvium werden gezien. Een speciaal plaatsje krijgt *Tortula lanceola*, dat door Leo Andriessen op de kleiige deposities van de steengroeve, fraai kapselend, werd ontdekt.

Hoog op de helling langs de rechteroever troffen wij vrij zure omstandigheden aan, die *Racomitrium lanuginosum* (Wollige bisschopsmoss) (Willy Sas !) en *Hypnum jutlandicum* (Heideklauwtjesmos) opleverden. De opbouw van de biotoop is dus vrij gunstig : hoog zuur, laag basisch, hetgeen vertaald wordt door het ontbreken van storingssoorten.

Aan epifieten wilde het wel eens ontbreken : de boomlaag bestaat in hoofdzaak uit jonge bomen. Eén wat oudere Gewone es, op de rand tussen steengroeve en het hier vrij brede alluvium maakte de zaak enigszins goed : *Metzgeria furcata* (Bleek boomvorkje), *Frullania dilatata* (Helmroestmos) en *Radula complanata* (Gewoon schijfjesmos) versierden hem. En op een steenworp daarvandaan vonden wij enkele plukken fraai kapselende *Orthotrichum pulchellum* (Gekroesde haarmoss) op een horizontaal groeiende tak. Behalve voor *Hypnum cupressiforme* (Gewoon klauwtjesmos) was de abundantie van epifytische soorten eerder aan de lage kant.

De zoektocht eindigde daar, waar de Samson uit het smalle dal in de brede open vlakte terecht komt en de vraag werd gesteld of de terugtocht weer langs het soms moeilijke pad zou gebeuren, dan wel langs de linkeroever, gebruik makend van de grote verkeersweg maar dan zonder de Samson. De meerderheid van de wat moe geworden benen besliste voor de grote weg, maar dat bleek, bryologisch gezien, een meevaller waarvan er twee toppers te vermelden zijn: *Aneura maxima* (Groot vetmos) met al de uitleg van Leo Andriessen, die het mos, in ons land, voor ’t eerst in Europa vond en het zodoende aan de onze mosflora toevoegde (Andriessen et al. 1995) en *Hookeria lucens* (Glansmos), dat Willy Sas (nogmaals hij !) op zulk een klein plekje ontdekte dat men besloot toch maar geen herbariummateriaal weg te graaien. *Hookeria* vonden wij hierop in uitbundige hoeveelheden aan al de kleine

stortbeekjes, waar het mos plaatselijk zelfs aspectbepalend bleek ter zijn! Het enthousiasme was natuurlijk overeenkomstig groot. Ook op de hellingkant van de grote weg bleef de mengeling mineraalrijk/mineraalam, basisch/zuur verwarrend, maar tevens uitemate plezierig.

Zo voor het aantal deelnemers de verzadiging aan verwerkbaar indrukken door de rijkdom aan soorten bereikt was, bleef de meerderheid actief "jagen" tot aan de stalplaats van de wagens, maar de enigszins hogere delen van de hellingen bleven o.i. niet voldoende afgespeurd.

Iemand die wat vertrouwd is met mossen, zal het ontbreken van b.v. *Neckera* opvallen, het sporadisch voorkomen van *Homalothecium sericeus* (Gewoon zijdemos) het zeer spaarzaam voorkomen van de *Orthotrichum*'s. Wat de laatste familie betreft, zij is eerder een bosrand-soort dan een diep-bossoort, maar de meestal voor epifytische mossen nog jonge "onrijpe" bomen zitten er ook voor wat tussen. En ..."wie met de natuur bezig is, moet rekening houden met veel onzekerheden" naar het adagium van Geert de Blust. Intussen ontbrak het niet aan in Vlaanderen vrij zeldzame tot onbekende soorten en de thuisdeterminatie leverde nog een hoop soorten op.

Wij hadden alles bijeen een proliferatie van meevallers :

- stallen van auto's zonder problemen;
- een fraai landschap met voorjaarsflora;
- pic-nic plaats aan de steengroeve met àlle comfort, net op het ogenblik dat wij begonnen uit te kijken naar een middagrustplaats;
- een goede beslissing om langs de grote weg terug te gaan;
- een uitzonderlijk goed, zacht lenteweer;
- een schat aan vondsten
- en *last but not least* veel en goed volk met belangstelling voor zowel mossen als lichenen tot het einde toe.

Een minpunt niettegenstaande alles : eigenlijk had er een kroeg moeten zijn, die ons op de plaats zelf, waar de wandeling eindigde, had moeten kunnen opvangen (zo zijn wij !).

Met onze overeenkomstige dank aan André en Odette Sotiaux voor het voorstel en voor hun spreekwoordelijke mededeelzaamheid.

Inventaris van Lever- en Bladmossen

Kolom 1 : IFBL g6-51-41 Kerkhof Sorinne-La-Longue
Kolom 2 : IFBL g6-51-22 Gesves, rechter oever van de Samson (tot aan de Tiène St.-Martin)
Kolom 3 : IFBL g6-51-21 “_“ “_“ “_“ “_“ “_“
Kolom 4 : IFBL g6-41-43 “_“ “_“ “_“ “_“ “_“
Kolom 5 : IFBL g6-41-43 Assesse, linkeroever van de Samson
Kolom 6 : IFBL g6-51-22 “_“ “_“ “_“
Kolom 7 : opgenomen in de herbaria

Veldwaarnemingen en thuisverwerking A. & O. Sotiaux, J. Slembrouck, Cecile Nagels (mossen), Dries van den Broeck (lichenen)

BR: herbariummateriaal (Juul Slembrouck), gedeponneerd in de Nationale Plantentuin, Meise

AS: herbarium A. Sotiaux

(A): Aandachtsoort in Vlaanderen

Hepaticae – Levermossen		1	2	3	4	5	6	7
Aneura maxima	Groot vetmos							AS
A. pinguis	Echt vetmos	x					x	
Calypogeia arguta	Scheef buidelmos	x	x					
C. fissa	Moeras buidelmos	x	x					
Cephalozia muelleriana	Gaaf buidelmos	x	x					
C. bicuspidata	Gewoon maanmos	x	x					BR
Cephaloziella divaricata	Gewoon draadmos	x						
Chilocyphus polyanthos s.l.	Lippenmos	x						
Conocephalum conicum	Kegelmos				x		x	
Diplophylum albicans	Nerflevermos	x	x					
Frullania dilatata (A)	Helmroestmos	x	x					
Jungermannia hyalina	Rossige jungermannia						x	AS
Lejeunea cavifolia	Gewoon tuitmos	x	x				x	BR/AS
Lophocolea bidentata	Gewoon kantmos	x						
L. heterophylla	Gedrongen kantmos	x						
Lunularia cruciata	Halvemaanjesmos	x	x					
Metzgeria furcata (A)	Bleek boomvorkje	x	x					
Pellia endiviifolia	Gekroesd plakkaatmos			x			x	
P. epiphylla	Gewoon plakkaatmos				x			
Plagiochila asplenioides	Groot varenjesmos	x	x					BR
P. porelloides	Klein varenjesmos	x						
Radula complanata (A)	Gewoon schijfjesmos	x	x					
Riccardia chamaedryfolia	Gewoon moerasvorkje	x		x				AS
Scapania undulata	Beekschoffelmoss			x				
Trichocolea tomentella	Wolmos			x				AS

Musci – Bladmossen		1	2	3	4	5	6	7
Amblystegium fluviatile	Rivierpluisdraadmos		x					BR
A. serpens	Gewoon pluisdraadmos		x		x			BR
Anomodon attenuatus	Klein touwtjesmos				x			
A. viticulosus	Groot touwtjesmos				x			
Atrichum undulatum	Groot rimpelmos		x		x			
Barbula convoluta	Gewoon smaragdsteeltje	x						
B. unguiculata	Klei-smaragdsteeltje	x	x			x		
Brachythecium plumosum	Oeverdikkopmos		x		x			
B. populeum	Penseeldikkopmos		x					BR
B. rivulare	Beekdikkopmos		x	x				BR
B. rutabulum	Gewoon dikkopmos	x	x		x			
Bryerthophyllum recurvirostre	Oranjesteeltje							
Bryum argenteum	Zilvermos	x						
B. barnesi	Geel korrelknikmos		x		x			
B. capillare s.l.	Schroefknikmos	x			x			
B. dichotomum	Grof korrelknikmos		x					AS
B. pseudotriquetrum	Veenknikmos						x	
B. radiculosum	Muurknikmos	x						AS
Calliergonella cuspidata	Gewoon puntmos		x			x		
Campylopus introflexus (A)	Grijs kronkelsteeltje		x	x				BR
Ceratodon purpureus	Purpersteeltje		x					
Cirriphyllum piliferum	Haarspitsmos				x		x	
Climacium dendroides (A)	Boompjesmos		x					
Cryphaea heteromalla	Vliermos						x	
Ctenidium molluscum	Kammos	x			x		x	
Dichodontium flavescens	Geel beeksterreije		x					AS

Musci – Bladmossen (Vervolg)

	1	2	3	4	5	6	7
Hookeria lucens							
Hylacomium splendens		x				x	
Hypnum cupressiforme s.l.		x		x		x	
H. jutlandicum		x	x				
H. lacunosum		x					
H. lindbergii		x					AS
Isoetecium alopecuroides		x		x	x		
I. myosuroides		x		x			
Leptodyctium riparium		x					
Leskea polycarpa		x		x			
Leucobryum glaucum		x		x			
Minium homum		x		x			
M. stellare		x		x			
Orthotrichum affine		x		x			
O. anomalum	x				x		
O. diaphanum				x	x		
O. pulchellum				x			AS
O. stramineum		x					AS
Palustriella commutata							AS
Philonotis fontana s.l.						x	AS
Plagiomnium rostratum		x					
P. undulatum		x		x			
Plagiothecium cavifolium		x					
P. denticulatum		x					
P. nemorale (succulentum)			x				BR
Platygyrium repens		x		x			
Platyhypnidium riparioides		x		x			
Pleuridium acuminatum		x					
P. subulatum		x					

Musci – Bladmossen (Vervolg)		1	2	3	4	5	6	7
<i>Pleurozium schreberi</i>	Bronsmos		x					
<i>Pogonatum aloides</i>	Gewone viltmuts		x					
<i>P. nanum</i>	Kleine viltmuts		x					
<i>P. urnigerum</i>	Grote viltmuts		x					
<i>Pohlia nutans</i>	Gewoon peermos		x					
<i>P. wahlenbergii</i>	Bleek peermos		x					
<i>Polytrichum formosum</i>	Fraai haarmos		x		x			
<i>P. piliferum</i>	Ruig haarmos		x		x			
<i>Pseudotaxiphyllum elegans</i>	Gewoon pronkmos		x		x			AS
<i>Racomitrium lanuginosum</i>	Wollige bisschopsmuts		x					
<i>Rhizomnium punctatum</i>	Gewoon viltsterrenmos		x		x			
<i>Rhynchostegium confertum</i>	Boomsnavelmos		x					
<i>Rhytidadelphus loreus</i>	Riempjehaakmos			x				
<i>R. squarrosus</i>	Gewoon haakmos	x						
<i>R. triquetrus</i>	Pluimstaartmos				x			x
<i>Schistidium apocarpum</i> s.l.	Gewoon achterlichtmos	x	x		x			
<i>Scieropodium purum</i>	Groot laddermos		x		x			
<i>Sphagnum palustre</i>	Gewoon veenmos			x				
<i>Tetraphis pellucida</i>	Viertandmos		x					
<i>Thamnum alopecurum</i>	Struikmos			x	x			
<i>Tortula lanceola</i>	Kalkkleimos		x					AS/BR
<i>T. muralis</i>	Muurmos	x				x		
<i>T. protobryoides</i>	Gesloten kleimos		x					AS
<i>T. truncata</i>	Gewoon kleimos		x					
<i>Ulota bruchii</i>	Knotskroesmos		x					
<i>U. crispa</i>	Trompetkroesmos				x			x
<i>Weissia controversa</i>	Gewoon paarlimos	x	x			x		x

Nota's

- De verhouding levmossen tot bladmosen is hoog !
- *Didymodon insulanus* (De Not.) M. Hill is de tot rang van 'soort' verheven variëteit *D. vinealis* var. *flaccidus* (B., S. & G.) Zander.

Literatuur

Andriessen, Leo, A. Sotiaux, C. Nagels, O. Sotiaux (1995) *Aneura maxima* (Schim.) Stev. in Belgium, new for the European Liverwort Flora, *Journal of Bryology* : 18, p. 803-806

Corley, M.F.V., A.C. Crundwell, R. Düll, M.O. Hill & A.J.E. Smith (1981) Mosses of Europe and the Azores : An Annotated List of Species, with Synonyms from the Recent Literature, *Journal of Bryology* : 11, pp. 609-689

Corley, M.F.V. & A.C. Crundwell (1991) Additions and Amendments to the Mosses of Europe and the Azores, *Journal of Bryology* : 16, pp. 337-356

Grolle, R. (1983) Hepatics of Europe Including the Azores : An Annotated List of Species with Synonyms from the Recent Literature, *Journal of Bryology* : 12 pp. 403-459

Lambinon, J. (1962) Inventaire des Sites, Tôme VII, Province de Namur, Administration de l'urbanisation et de l'aménagement du territoire, Survey national

De Lichenen

Met hooggespannen verwachtingen en onder een stralende zon werd een deel van de vallei van de Samson (IFBL: g6-51-22, g6-51-21 en g6-41-43) doorzocht. Zowel bomen als stenen werden met de loupe aan een nauwkeurig onderzoek onderworpen. Veel werd verzameld aangezien veel niet bekend was om nadien thuis met behulp van de microscoop te determineren.

We waren nog niet lang beginnen zoeken of er ontstond een discussie over een specimen dat ik herkende als behorende tot het geslacht *Hysterium* terwijl Manu overtuigd was met een exemplaar van het geslacht *Opegrapha* te doen te hebben. En inderdaad in het veld lijken deze soorten op elkaar. Beide hebben duidelijk lijnvormige zwarte vruchtlichamen. Bij *Hysterium* is er echter niets van een thallus te onderscheiden en bovendien liggen de vruchtlichamen als zwarte worstjes boven op de schors. Ze zijn tussen 1,5 en 3 mm lang en 0,5-1 mm breed. Bij *Opegrapha* zijn de vruchtlichamen smaller en niet zo sterk ontwikkeld en is er een thallus (hoewel ook niet steeds duidelijk ontwikkeld). Microscopisch zijn de sporen van *Hysterium* steeds bruin, ook als ze in de ascus zitten, en hebben ze drie septen. Ook bij de schorsbewonende *Opegrapha*'s zijn er soorten met drie septen (*O. ochrocheila*, *O. herbarum*, *O. rufescens* en *O. atra*) maar de sporen zijn meestal niet bruin (zeer oude sporen kunnen roodbruin worden) en meestal minder breed. *Hysterium* heeft sporen tussen 18-32 µm lang en 5-10 µm breed. (*O. ochrocheila*: Sp 13-20 x 3,5-5,5 µm; *O. herbarum*: 16-26 x 4-8 µm; *O. rufescens*: 15-27 x 3-5 µm; *O. atra*: 13-20 x 2,5-5 µm). *Hysterium* komt heel veel voor, ook in Vlaanderen. Het vaakst heb ik het tot nog toe op *Populus* gezien.

Aanvankelijk werd slechts weinig spectaculaires gevonden: *Arthonia spadicea*, *Evernia prunastri*, *Lepraria incana*, *Graphis scripta*, *Platismatia glauca*, *Parmelia saxatilis*. Vooral *Arthonia spadicea* was overvloedig aanwezig. Op *Acer campestre* werden door Manu de eerste exemplaren van *Chaenotheca ferruginea* gevonden. We zouden het die dag nog vaak zien.

Op een gegeven moment vertelde Steve dat hij met behulp van de verrekijker boven op de helling een overvloed aan korstmossen had gezien. De helling werd dan ook

beklimmen om ter plaatse te gaan kijken. Onderweg naar boven was overvloedig *Peltigera hymenina* aanwezig alsook een aantal *Cladonia*'s waaronder *Cladonia furcata*. Boven gekomen kon vastgesteld worden dat het prachtige groene korstmossentapijt nagenoeg volledig uit *Cladonia portentosa* bestond. Interessanter waren de losse stenen die daar lagen met onder andere fertiele *Melanelia glabratula* (merg C+ rood). Een enkel exemplaar werd meegenomen en thuis kon vastgesteld worden dat daarop de volgende lichenen groeiden: *Rhizocarpon subgeminatum*, *Lecanora polytropa*, *Acarospora fuscata*, *Trapelia coarctata*. Bij het naar beneden komen werd op *Betula* *Parmeliopsis ambigua* gevonden.

Ondertussen had Manu ook niet stilgezeten. Aan de voet van de helling ontdekte hij op een paar grote stenen overvloedig fertiele *Baeomyces rufus* waarmee hij in de wolken was. Op diezelfde stenen groeide ook *Trapelia coarctata*. Op de stenen van de helling stond dezelfde *Baeomyces* overvloedig naast *Porpidia crustulata* en *Rhizocarpon reductum*. Op een paar bomen die in de nabijheid stonden werd tijdens de picknick onder meer nog *Dimerela pineti* en *Phlyctis argena* gevonden.

In het gebied G6.51.21 waarvan slechts een klein stukje betreden werd, werd bijkomend *Bacidia arnoldiana* gevonden.

In het gebied G6.41.43 waren voornamelijk het vaak voorkomen van *Pertusaria amara*, *Pertusaria pertusa*, *Graphis elegans* en *Opegrapha atra* kenmerkend.

Volledig nieuw voor mij was *Arthothelium ruanum* (Kleine runnekorst) niet alleen als soort maar als gans geslacht. Van dit geslacht is tot op heden in de Benelux ook slechts deze soort gevonden. Macroscopisch doet dit licheen denken aan een exemplaar van het geslacht *Arthonia* waaraan het dan ook sterk verwant is. De apotheciën vormen zwarte onregelmatige vlekjes. Microscopisch vallen onmiddellijk de muriforme sporen op. Deze zijn zeer duidelijk.

Ook nieuw voor mij waren een aantal soorten van het geslacht *Pertusaria* die ik thuis chemisch heb kunnen determineren. *Pertusaria lactea* heeft een grijswit thallus met duidelijk begrensde soralen, hij groeit op steen en reageert C+ rood. *Pertusaria flavida* is geelgroen, groeit op schors, reageert C+ oranje en heeft bolvormige isidiën. Ook volstrekt nieuw voor mij was *Lecanactis abietina*. Op één enkele boom was dit licheen abundant aanwezig. Het heeft heel wat moeite gekost om dit te determineren. Opvallend zijn de gelig zeer sterk berijpte apotheciën en het wat stoffig aandoend thallus. Op het thallus bevinden zich ook opvallende zwarte ronde vlekjes met een witte rand. Als met een apothecium van het thallus haalt begrijpt men onmiddellijk dat het hier de restanten van een apothecium betreft. Onder de rijplaag zijn de apotheciën immers koolzwart. Ondanks het veelvuldig maken van coupes konden in de apotheciën geen rijpe sporen aangetroffen worden.

Enkel met C trad hier en daar een licht rode verkleuring op. Ik ben op het juiste spoor gebracht door een afbeelding in Wirth van *Arthonia byssacea* waarop je diezelfde zwarte vlekjes kunt zien. Maar bij dat licheen hebben de apotheciën geen rand en dat bleek bij mijn exemplaar wel het geval te zijn. De sleutel van *Arthonia* volgend kwam ik op een gegeven moment bij *Lecanactis* uit. Daar aanbeland waren de aanwezigheid op het thallus van kolomvormige pycnidiën die berijpt zijn en waarbij de rijp C+ rood reageert voor mij doorslaggevend.

De lijst van de lichenen die in dat gebied voorkomen is zeker niet volledig omdat niet alles wat ter plaatse niet gedetermineerd kon worden kon meegenomen worden.

Met dank aan Laurens Sparrius voor de bevestiging van *Lecanactis abietina*.

Soortenlijst lichenen: Herbarium (D) Dries Van den Broeck.

Naam	g6-51-22	g6-51-21	g6-41-43	Herbarium
Acarospora fuscata	Gesteente			
Arthonia radiata	Schors			
Arthonia spadicea	Quercus		Schors	D
Arthothelium ruanum			Schors	D
Bacidia arnoldiana		Schors		D
Baeomyces rufus	Gesteente		Gesteente	D
Buellia griseovirens	Schors			
Caloplaca citrina			Betonpaal	
Candelariella reflexa	Schors			
Chaenotheca ferruginea	Acer		Quercus	D
Cladonia fimbriata	Terrestrisch			
Cladonia furcata	Terrestrisch			D
Cladonia portentosa	Terrestrisch			
Cladonia subulata	Terrestrisch			
Dimerella pineti	Schors			
Evernia prunastri	Quercus		Schors	
Flavoparmelia soledians			Schors	D
Graphis scripta	Fagus		Schors	
Hypogymnia physodes	Schors			
Lecanactis abietina			Schors	D
Lecanora albescens			Betonpaal	
Lecanora polytropa	Gesteente		Gesteente	
Lecanora pulicaris	Schors			
Lecidella stigmatea			Betonpaal	
Lepraria incana	Fagus		Quercus	
	Gesteente - schors		Schors	D
Melanelia glabratulla				
Opegrapha atra			Schors	D
Opegrapha rufescens			Schors	D
Parmelia saxatilis	Schors			
Parmelia sulcata	Schors			
Parmeliopsis ambigua	Betula			
Peltigera hymenina	Terrestrisch			D
Pertusaria amara			Schors	D
Pertusaria flavida			Schors	D
Pertusaria hemisphaerica			Schors	D
Pertusaria lactea	Gesteente			D
Pertusaria pertusa			Schors	D
Phaeophyscia orbicularis			Betonpaal	
Phlyctis argena	Schors		Schors	
Platismatia glauca	Schors			D
Porina aenea	Schors			D
Porpidia crustulata	Gesteente		Gesteente	D
Porpidia soledizodes	Gesteente		Gesteente	D
Punctelia subrudecta			Schors	
Psilolechia lucida	Gesteente		Gesteente	
Rhizocarpon reductum	Gesteente			D
Rhizocarpon subgeminatum	Gesteente			D
Trapelia coarctata	Gesteente			D
Trapeliopsis flexuosa			Dood hout	
Verrucaria muralis			Betonpaal	
Xanthoria parietina	Gesteente		Schors	

De Steengroeve van Cahay Herbekeken

Dries Van den Broeck

Inleiding

Op 05/04/2003 werd de steengroeve van Cahay bezocht te Vielsalm (zie de vorige Nieuwsbrief). Na ons bezoek is André Aptroot ook daar een kijkje gaan nemen en heb ik een artikel in handen gekregen van E. Sérusiaux die in die omgeving in 1988 uitgebreid onderzoek gedaan heeft. André heeft bij zijn bezoek een groot aantal soorten gevonden die wij blijkbaar de eerste keer over het hoofd gezien hebben. En bovendien bleek uit zijn onderzoek en het artikel dat wij de eerste maal enkele lichenen verkeerd gedetermineerd hebben.

Dat gaf aanleiding tot een nieuw bezoek op 23/08/2003. Deelnemers waren Manu D'Hoore en Dries Van den Broeck.

Nieuwe door ons gevonden soorten

Taxon	Substraat	Herbarium
Cetraria sepincola	Betula (takjes)	D
Cladonia glauca	Terrestrisch	D
Dibaeis baeomyces	Terrestrisch	D
Lepraria neglecta	Mos	D
Porpidia macrocarpa	Gesteente	D
Trapelia involuta	Gesteente	D
Xanthoparmelia conspersa	Gesteente	

Verkeerd gedetermineerde soorten

Trapelia coarctata versus Trapelia involuta

Trapelia coarctata moet *Trapelia involuta* zijn. *Trapelia coarctata* komt volgens de bevindingen van Sérusiaux niet in het gebied voor. Beiden reageren C+ rood, zijn niet soredieus, hebben vrij kleine, rode apotheciën met witte rand. Het verschil zit hem voornamelijk in het thallus. Bij *T. coarctata* bestaat dat uit areolen, bij *T. involuta* uit schubjes.

Porpidia soredizodes versus Porpidia tuberculosa

Porpidia soredizodes moet allemaal *Porpidia tuberculosa* zijn. *Porpidia soredizodes* werd reeds vermeld uit dit gebied maar zijn voorkomen staat niet met 100% zekerheid vast. Macroscopisch bestaan er weinig duidelijke verschillen tussen deze twee. *P. Soredizodes* heeft over het algemeen een smaller, dunner en donkerder thallus. De voornaamste verschillen zijn chemisch. Bij *P. soredizodes* reageert het merg niet met J, dat van *P. tuberculosa* reageert J+ blauw. Bij *P. Soredizodes* worden de soralen met P oranje en met K geel. Bij *P. tuberculosa* treedt geen verkleuring op.

Lecanora epanora versus Lecanora subaurea

Lecanora epanora moet *Lecanora subaurea* zijn. *Lecanora epanora* is niet bekend uit het betrokken gebied. Macroscopisch bestaan er tussen deze twee ook weinig verschillen. Het voornaamste verschil is wederom chemisch. Bij *Lecanora subaurea* reageren thallus en soralen steeds P+ oranje of rood. Bij *L. epanora* treedt met P zelden een gele tot oranje verkleuring op.

Excursies in de Langdonken (IFBL: d5-26)

Dries Van den Broeck

In het gebied de Langdonken konden we op 03/12/2002, naar Nederlandse maatstaven, d.w.z. de mate van voorkomen in Nederland, enkel algemene soorten terugvinden. Voor België interessant, omdat deze nog minder bekend zijn, was het vinden van twee exemplaren van het Vals dooiemos (*Candelaria concolor*). Dit lichene is ten gevolge van de opwarming van de aarde aan een werkelijke opmars vanuit het Zuiden bezig. In Nederland is het Vals dooiemos over de periode van 1979 tot 2001 toegenomen met 32,1%. Ook de Valse knoopjeskorst (*Dimerella pineti*) die we massaal in de Langdonken konden vinden, kent in Nederland een dergelijke, hoewel minder spectaculaire, toename (+18,9%).

Om het vals dooiemos van de andere dooiemossen (Xanthoria's) te onderscheiden volstaat één druppeltje Kaliumhydroxide (KOH). De "echte" dooiemossen kleuren daarmee onmiddellijk rood, het Vals dooiemos reageert niet.

De Valse knoopjeskorst kenmerkt zich door een donker alggroen thallus met zeer talrijke doorschijnende tot crèmekleurige apotheciën. Meestal komt deze voor aan de basis van de boom maar hogerop kan ook. Zonder loupe zie je de apotheciën nauwelijks aangezien deze zeer klein zijn.

Op dinsdag 21/01/03 hebben we opnieuw een deel van De Langdonken bezocht. Het was er erg nat maar gelukkig voor ons werd het tijdens ons bezoek niet nog natter. In vergelijking met de vorige keer hebben we minder lichenen gevonden (toen 27, nu 25). Wel hebben we een aantal nieuwe (9) alsook een aantal interessante soorten gevonden. *Arthonia spadicea* werd tot nog toe niet voor het Kempens district opgegeven. Dit lichene werd gevonden op de boomvoet van twee eiken en was daarop abundant aanwezig. Kenmerkend is het glanzend oppervlak van de vruchtlichamen. (Wordt in de Engelstalige landen daarom ook 'Tar spot' lichen genoemd). Ook voor *Gyalideopsis anastomosans* is dit de eerste keer dat deze soort in het Kempens district wordt opgetekend.

De 27 van de eerste keer en de 9 nieuwe brengt het totaal aantal tot nu toe gevonden lichenen in De Langdonken op 36 (Tabel1).

Tijdens deze excursie is ook naar blad- en levmossen gekeken. Het microscopisch onderzoek van sommige soorten is echter nog niet volledig afgerond. Een verslag hierover kan u in een van de volgende nieuwsbrieven verwachten!

Tabel 1 Soortenlijst Langdonken.

		31/12/2002	31/01/2003
Anisomeridium polypori	Schoorsteentje	Salix (D)	
Arthonia spadicea	Inktpatkorst		Quercus (D)
Buellia punctata	Vliegenstrontjesmos	Betula	
Candelaria concolor	Vals dooiemos	Salix	
Candelariella reflexa	Poedergeelkorst	Quercus	Quercus
Cladonia coniocraea	Smal bekemos	Quercus	Pinus
Cladonia floerkeana	Rode heidelucifer	Dood hout	Mos op stronk
Cladonia grayi	Bruin bekemos	Dood hout	
Cladonia humilis	Frietzakbekermos		Mos op stronk
Cladonia macilenta	Dove heidelucifer	Dood hout	
Cladonia ramulosa	Rafelig bekemos		Mos op stronk (D)
Dimerella pineti	Valse knoopjeskorst	Quercus (D)	Quercus
Evernia prunastri	Eikenmos	Salix	
Flavoparmelia caperata	Boschildmos	Salix	Quercus
Gyalideopsis anastomosans	Aspergekorst		Quercus (D)
Hypogymnia physodes	Gewoon schorsmos	Salix	Quercus
Lecanora conizaeoides	Groene schotelkorst	Pinus	Pinus
Lecanora expallens	Bleekgroene schotelkorst	Quercus	Quercus
Lecidella elaeochroma	Gewoon purperschaaltje	Es	
Lepraria incana	Gewone poederkorst		Quercus
Lepraria lobificans	Gelobde poederkorst		Quercus
Melanelia subaurifera	Verstop-schildmos	Quercus	Quercus
Parmelia sulcata	Gewoon schildmos	Quercus	Quercus
Parmotrema chinense	Groot schildmos	Salix	Quercus
Phaeophyscia orbicularis	Rond schaduwmos	Salix	
Phlyctis argena	Lichtvlekje	Salix (D)	Populus
Physcia adscendens	Kapjesvingemos	Salix	Quercus
Physcia tenella	Heksenvingemos	Quercus	Quercus
Physconia grisea	Grauw rijpmos		Quercus
Placynthiella icmalea	Bruine veenkorst	Dood hout	
Punctelia subrudecta	Gestippeld schildmos	Salix	Quercus
Punctelia ulophylla	Rijpmos		Quercus
Ramalina farinacea	Melig takmos	Quercus	
Verrucaria muralis	Zwart-op-wit-korst		Beton
Xanthoria parietina	Groot dooiemos	Quercus	Populus
Xanthoria polycarpa	Klein dooiemos	Quercus	

Nieuwe Parmelia in België, ook in Vlaanderen?

Dries Van den Broeck

In het tijdschrift van Lejeunia met als titel "New or interesting Lichens and Lichenicolous Fungi from Belgium, Luxembourg and Northern France. IX" wordt melding gemaakt van een nieuwe Parmelia voor België nl. *Parmelia emstiae*. Deze soort die onlangs beschreven werd uit Duitsland blijkt ook in het Maasdistrict voor te komen. Op het lichenenweekend van 5-7/09/2003 werd deze ons getoond door E. Sérusiaux. Olivier Heylen denkt deze soort ook al in Vlaanderen gezien te hebben. Hij lijkt sterk op *Parmelia saxatilis*, dus met isidiën en een hamerslageffect op de lobben, maar het oppervlak en de isidiën zijn sterk berijpt. Dus uitkijken maar.

Excursie Nismes en Omgeving

Dries Van den Broeck

Deelnemers: Jozef Balfor, Dirk Jordaens, Jackie Poeck, Dries en Valerie Van den Broeck.

Inleiding

Met een klein groepje werden op 17/05/2003 een aantal locaties in de omgeving van Nismes bezocht. Het weer beloofde niet al te schitterend te worden. Het was immers zwaar bewolkt. Nochtans bleef het tot op het einde van de dag droog. Echter niet tot op het einde van de excursie daar we doorgedaan zijn tot nagenoeg 21h.

De bezochte locaties

Omgeving kerk Nismes (IFBL: j5-41)

Het eerst werd gekeken naar een aantal bomen (Tilia, Platanus, Fraxinus en Carpinus) die rechts van de kerk aan de rivier staan. Hierop werden enkel (voor de streek) gewone soorten gevonden. Aan de kerk zelf stond op mos op Tilia; *Physconia perisidiosa*. Dit werd pas nadien thuis gedetermineerd. Oppervlakkig bekeken trekt deze soort immers sterk op *Physconia grisea*. Beiden zijn immers berijpt en isidieus-soredieus. Het voornaamste verschil betreft de kleur en de vorm van de rhizinen. Bij *Physconia grisea* zijn deze enkelvoudig en meestal bleek van kleur, bij *P. perisidiosa* zijn deze (flessenborstelachtig) vertakt en donker.

Fondri des Chiens (IFBL: j5-41)

Daarna stond de Fondri des Chiens op het programma. Dit werd de hoofdmoot van de dag. We hebben daar van 10u30 tot omstreeks 16u30 een deel van het gebied doorzocht. Bijzondere aandacht werd besteed aan de steenbewonende en terrestrische soorten. Dit gebied was reeds vroeger bekeken op lichenologisch vlak door Pieter van den Boom in 1991 (Boom, 1996). Een aantal toen door hem gevonden soorten kon door ons niet teruggevonden worden (onder meer waarschijnlijk omwille van onvoldoende bekendheid met die soorten) maar een groot

aantal door hem voor de Fondri niet vermelde soorten werden wel gevonden waaronder *Gyalecta jenensis*, *Petractis dausa*, *Toninia sedifolia*, *Dermatocarpon miniatum*, *Myxobilimbia sabuletorum*, *Diploschistes muscorum*, *Hymenelia prevostii*, *Parmeliopsis ambigua*. Al deze soorten zijn wel bekend van andere plaatsen in de provincie Namen.

Al met al hebben we in de Fondri 83 soorten gevonden. Niet alles kon echter met zekerheid gedetermineerd worden. Heel wat soorten zijn zeer moeilijk van elkaar te onderscheiden, vooral de soorten met zwarte peritheciën, al dan niet ingezonken, waarbij moeilijk te onderscheiden microscopische details bepalend zijn. Bijvoorbeeld wat betreft het geslacht *Bagliettoa*. Daar kunnen in het betreffende gebied drie verschillende soorten van voorkomen: *B. steineri*, *B. pamigera* en *B. baldensis*. Het verschil tussen *B. steineri* en *B. baldensis* ligt dan onder andere in een kleurverschil m.b.t. de onderzijde van de peritheciën. Bij *B. baldensis* moet dat zwart zijn en bij *B. steineri* grijs. Als je dan bedenkt dat die peritheciën nauwelijks 0,25 mm groot zijn. Er werden ook talrijke korstvormige lichenen meegenomen waarvan de sporen kleurloos en ééncellig bleken te zijn, m.a.w. allen behorend tot het geslacht *Verrucaria*. André Aptroot kon in dit materiaal *Verrucaria pinguicula*, *Verrucaria glaucina* en *Verrucaria calciseda* determineren.

Montagne aux Buis, Roche-a-Lomme (IFBL: j5-31-43)

Alvorens de weg naar boven aan te vatten werden beneden enkele *Fraxinus* en *Acer* aan een nauwkeurig onderzoek onderworpen. *Opegrapha rufescens* kwam er zeer talrijk voor. En dit in twee duidelijk verschillende vormen. De ene vorm heeft een roodachtig thallus met kriskras door elkaar staande apotheciën. Er is ook niets van een aflijning van het thallus merkbaar. Bij de andere vorm is een duidelijk zwart prothallus aanwezig en is het thallus zelf grijs. Microscopisch echter kom je bij beiden uit op *Opegrapha rufescens*.

Onderweg naar boven werd weinig spectaculairs gevonden. In het bos stonden wel een aantal prachtige purperorchissen te bloeien.

Bij het kruis werden de daar aanwezige rotsen bekeken met de voor die dag eerste vondsten van *Rinodina calcarea* die daar overvloedig aanwezig is. Thuis nagekeken stond er op het meegenomen staal ook nog *Diplotomma alboatrum* s.l. die ons tot nu toe slechts bekend was van muren langsheen kerkhoven en op kerken.

Nismes, N99, weg tussen Couvin en Vierves-sur-Viroin, fruitbomen langs de weg (IFBL: j5-41-32)

Op deze bomen werd weinig spectaculairs gevonden.

La Roche Trouée (IFBL: j5-41)

Hier werd maar weinig tijd doorgebracht. We waren nog maar net begonnen aan de inspectie van de rotswand bij het binnenkomen van het reservaat of het begon te druppelen. Dit druppelen ging al snel over in een heuse plensbui waarbij we dan maar snel afdropen. Ondanks het blitzbezoek konden we toch nog een blik werpen op *Collema polycarpon* die daar met al zijn apotheciën in een aantal exemplaren aanwezig was.

Olloy-sur-Viroin, boord van de Viroin (IFBL: j5-42)

Hier werden enkele *Populus* en *Fraxinus* bekeken. Er werd hierop niets speciaals gevonden.

Bespreking van enkele soorten die voor verwarring kunnen zorgen

Leptogium lichenoides versus *Leptogium gelatinosum*

Alle gevonden exemplaren van *Leptogium gelatinosum* lijken sterk op *Leptogium lichenoides* wegens het fijn verdeeld zijn van de lobben tot vingerachtige structuren. Deze structuren zijn echter plat en niet rond zoals bij *L. lichenoides*. *L. lichenoides* werd ook gevonden en daarover vermeld Jackie volgende observaties: *L. lichenoides* is in gedroogde toestand véél kleiner en fijner dan *L. gelatinosum*. Ook het uitzicht is anders. Bij *L. lichenoides* zie je bijna uitsluitend de "bolletjes", terwijl je bij *L. gelatinosum* op het vlak van de lobben ziet. Bij bevochtiging blijven de uitsteeksels op de randen duidelijk ronder en meer gezwollen dan de lobben, t.o.v. de uitsteeksels bij *L. gelatinosum*. Ook heeft *L. lichenoides* zeer duidelijke verticale ribbels of aders.

Hymenelia prevostii versus *Ionopsis epulotica*

Bij *Ionopsis epulotica* is de alg Trentepohlia. Dit betekent dat als je vers materiaal krast een oranje streep te voorschijn moet komen. Verder is de kleur van het thallus geelachtig tot paarsgrijs. Bij *Hymenelia prevostii* is de alg een groene alg en het thallus ivorkleurig tot bleekbruin. Indien je bij *Hymenelia* een stukje thallus wegneemt kun je de groene kleur van de groene algen duidelijk waarnemen.

Catapyrenium pilosellum versus *Catapyrenium rufescens* en *Catapyrenium squamulosum*

Dit zijn de drie soorten van het geslacht *Catapyrenium* (syn. *Placidium*) die momenteel uit het gebied van de checklist bekend zijn. Volgende sleutel kan helpen ze van elkaar te onderscheiden.

1. Rand van de schubjes heeft dezelfde kleur als het thallus
Catapyrenium squamulosum
- Rand van de schubjes is zwart 2
2. Schubjes dik en leerachtig, mat tot glanzend, zonder bleke haren op de rand van de jonge schubjes
Catapyrenium rufescens
- Schubjes dun, steeds mat, de jonge schubjes met bleke haren op de rand
Catapyrenium pilosellum

Besluit

Gedurende 13 jaren van onderzoek werden in de provincie Namen 323 lichenen gevonden (Boom, 1996).

Door ons werden in het onderzochte gebied 107 geïdentificeerde soorten gevonden. Een aantal van hen worden niet in dat artikel vermeld. Zij werden toen misschien als dusdanig nog niet onderscheiden zoals *Caloplaca flavocitrina* en *Caloplaca lithophila*. Daarnaast werd ook een aantal nieuwe soorten gevonden. Een groot aantal daarvan zijn vrij "ordinaire" soorten zoals *Leproloma vouauxii*, *Lecidella stigmatea*, *Lecanora muralis* en *Xanthoria calcicola*. Het vermoeden is groot dat ze toen gewoon niet genoteerd zijn. Daarnaast zijn er nog een aantal interessantere waarnemingen van *Solenopsora candicans*, *Cetraria aculeata*, *Diplotomma alboatrum s.l.*, *Opegrapha rufescens*, *Physconia perisidiosa* en *Protoblastenia incrustans*.

Soortenlijst

Naam	1	2	3	4	5	6
<i>Acrocordia conoidea</i>		K (D,J,P)				
<i>Agonimia tristicula</i>		Te (D,J,P)				
<i>Arthonia radiata</i>			Co (D)			A (D)
<i>Arthopyrenia lapponina</i>		Co (D)				
<i>Arthopyrenia punctiformis</i>			Fr (D)			
<i>Aspicilia calcarea</i>		K	K (D,P)		K	
<i>Aspicilia contorta</i>		K (D)	K		K	
<i>Aspicilia radiosa</i>		K (D)			K	
<i>Bagliettoa spec.</i>		K (D,J)				
<i>Buellia griseovirens</i>	T	Q	Fr	F		
<i>Buellia punctata</i>	T(D)			F		
<i>Caloplaca aurantia</i>		K	K (D)		K	
<i>Caloplaca citrina</i>			B			
<i>Caloplaca crenulatella</i>		K				
<i>Caloplaca flavescens</i>		K			K	
<i>Caloplaca flavocitrina</i>		K				
<i>Caloplaca holocarpa</i>		K (D)	B			
<i>Caloplaca lithophila</i>		K	K			
<i>Caloplaca variabilis</i>		K (D)				
<i>Candelariella reflexa</i>	Pl	Q	Pr	F		P
<i>Catapyrenium pilosellum</i>		Te (J,P)	Te		Te	
<i>Catillaria lenticularis</i>		K (D)				
<i>Cetraria aculeata</i>		Te				
<i>Cladina portentosa</i>		Te	Te (J)			
<i>Cladonia fimbriata</i>			Q	F		
<i>Cladonia foliacea</i>		Te (J)			Te	
<i>Cladonia furcata</i>		Te			Te	
<i>Cladonia pocillum</i>		Te (P)	Te		Te	
<i>Cladonia rangiformis</i>		Te			Te	
<i>Collema crispum</i>		Te				
<i>Collema cristatum</i>		K (J)	Te (D)		K	
<i>Collema fuscovirens</i>		K (J)			K	

Collema polycarpon					K	
Collema tenax		Te (D,P)				
Dematocarpon miniatum		K (D)				
Diploica canescens	T			F		
Diploschistes muscorum		Te (J,P)				
Diplotomma alboatrum s.l.			K (D)			
Evernia prunastri	T	Q	Fr	F		P
Flavoparmelia caperata	T	Q	Pr	F		P
Fulgensia fulgens		Te (J,P)			Te	
Graphis scripta		Co	Co			
Gyalecta jenensis		K				
Hymenelia prevostii		K (D)				
Hypogymnia physodes		Q	Pr (J)	F		A
Hypogymnia tubulosa			Pr			
Lecanora albescens		K	K			
Lecanora carpinea	C (P)	Q				
Lecanora chlarotera	C	Q (P)		F		
Lecanora conizaeoides		Pi				
Lecanora crenulata		K				
Lecanora dispersa			K			
Lecanora expallens	T		Fr	F		P
Lecanora hageni		Pi		F		
Lecanora muralis		K	K			
Lecanora symmicta		Pi	Pr (P)			
Lecidella elaeochroma			A (D)	F		P
Lecidella stigmatea		K (P)				
Lepraria incana	Fr	Q	Fr			
Leproloma vouauxii	Muur					
Leproplaca chrysodeta		K (D,J)				
Leptogium gelatinosum		Te (D)	K (D)			
Leptogium lichenoides		K (P)			K	
Melanelia elegantula			A (D,J,P)	F		
Melanelia exasperatula			Fr (P)			
Melanelia glabratula	T		Fr	F		P
Melanelia subaurifera		Q		F		P
Myxobilimbia sabuletorum		Te (J,P)	K		K	
Opegrapha rufescens			Fr (D,J,P)			
Parmelia saxatilis	T	Q	A	F		
Parmelia sulcata	T	Q	Fr	F		P
Parmeliopsis ambigua		Pi				
Parmotrema chinense		Q				
Peltigera rufescens		Te (D,J,P)	M (D,J)			
Petractis clausa		K (D,J,P)				
Phaeophyscia orbicularis		Q		F		P
Phlyctis argena	T (D)	Q (J)	A	T		P
Physcia adscendens		Q		F		P
Physcia aipolia			Fr (D,P)			

Physcia tenella	T	Q	Fr	F		P
Physconia grisea	T(D,P)					
Physconia perisidiosa	T (D)					
Placynthium nigrum		K (P)	K		K	
Pleurosticta acetabulum	PI		Fr (J)	F		
Porina aenea			A(D)			
Protoblastenia incrustans		K (J)				
Protoblastenia rupestris		K	K		K	
Psora decipiens		Te (J,P)				
Psora lurida		K (J)				
Punctelia subrudecta	T	Q		F		P
Punctelia ulophylla	PI (P)	Q	Fr	F		
Ramalina farinacea	T	Q	Fr	F		P
Rinodina bischoffii		K				
Rinodina calcarea			K (D)			
Sarcogyne regularis		K			K	
Solenopsora candicans		K (J)	K		K	
Squamarina cartilaginea		K (J,P)			K	
Toninia aromatica					K (D)	
Toninia sedifolia		Te (J,P)				
Toninia verrucarioides		Pla (D)				
Verrucaria calciseda		K (D)				
Verrucaria glaucina s.l.		K (D,P)				
Verrucaria muralis			K (D)			
Verrucaria nigrescens		K (D)	K		K	
Verrucaria pinguicula		K (D)				
Xanthoria calcicola			B			
Xanthoria parietina	T	Q	Fr	F		P
Xanthoria polycarpa		Q				
Totaal : 108	23	83	52	26	23	17

Legende bij de soortenlijst

- Kolom 1 *Omgeving kerk Nismes (IFBL: j5-41)*
 Kolom 2 *Fondri des Chiens (IFBL: j5-41)*
 Kolom 3 *Montagne aux Buis, Roche-a-Lomme (IFBL: j5-31-43)*
 Kolom 4 *Nismes, N99, weg tussen Couvin en Vierves-sur-Viroin, fruitbomen langs de weg (IFBL: j5-41-32)*
 Kolom 5 *La Roche Trouée (IFBL: j5-41)*
 Kolom 6 *Olloy-sur-Viroin, boord van de Viroin (IFBL: j5-42)*

De verzamelde lichenen werden opgenomen in de herbaria van Dirk Jordaens (J), Jackie Van Poeck (P) en Dries Van den Broeck (D). De afkortingen tussen haakjes vermeld in de soortenlijst verwijzen naar het herbarium van de verzamelaar.

Substraatafkortingen:

A	Acer	P	Populier
B	Beton	Pi	Pinus
C	Carpinus	Pl	Platanus
Co	Corylus	Pla	Plachynthium nigrum
F	Fruitboom	Pr	Prunus
Fr	Fraxinus	Q	Quercus
K	Kalksteen	T	Tilia
M	Mos	Te	Terrestrisch

Literatuur

Boom, P.P.G. van den, 1996. Lichenen van de provincie Namen in België, met gegevens van de lichenologische excursie naar Anseremme in 1984. *Buxbaumiella*, 40: 4-18.

Met dank aan André Aptroot voor de determinaties en het nalezen van de tekst.

Nieuw! Nieuw! Nieuw! Nieuw! Nieuw! Nieuw!

Invoermodule Paddestoelwaarnemingen.

Bij Natuurpunt Studie is de nieuwe invoermodule voor paddestoelwaarnemingen verkrijgbaar. Deze module is ontwikkeld in het kader van het project 'Paddestoelen zoeken in de provincie Vlaams-Brabant', maar is uiteraard ook bruikbaar voor de invoer en verwerking van paddestoelwaarnemingen elders in Vlaanderen.

De databank in Access is zowel in versie 97 als 2000 verkrijgbaar.

Een overzichtelijke handleiding begeleidt je door de verschillende stappen op weg in invoer.

Meer informatie en een gratis exemplaar van deze invoermodule is verkrijgbaar bij Roosmarijn Steeman. (email: Roosmarijn.steeman@natuurpunt.be tel: 015/29 72 11)

Nieuw! Nieuw! Nieuw! Nieuw! Nieuw! Nieuw!

FON Activiteitenkalender Mossen en Lichenen Seizoen 2003-2004

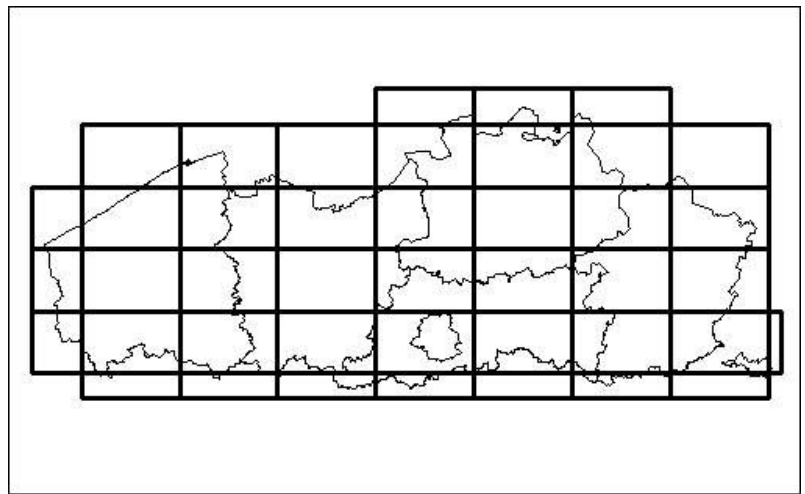
Chris Janssens

In de volgende lijst is de activiteitenkalender Mossen en Lichenen opgenomen. De activiteiten starten telkens om 13h. Wie wil deelnemen kan best contact opnemen met Chris Janssens (014/21 67 49 of 0476 48 22 30) daar excursies mogelijk worden geannuleerd bij slecht weer.

Datum	Gebied + IFBL	Beheerder	Biotoop	Afspraak 13u	Verantwoordelijke opmerkingen
21-10-03	Buitengoor 1	NP Boven- Nete	laagveen	Ecocentrum Mol	Jan Dirckx
28-10-03	Buitengoor 2	" "	" "	" "	" "
04-11-03	De Zegge 1	Marcel Verbruggen	laagveen	Kerk St. Jozef Olen	Chris Janssens Staf Van Reeth
18-11-03	De Zegge 2	" "	" "	" "	" "
25-11-03	Strijbeekse beek deel 1	Bos en Groen	Bossen met kwel	Kerk Meerle	Juul Slembrouck
02-12-03	Strijbeekse beek deel 2	Bos en Groen	Bossen met kwel	" "	Juul Slembrouck
09-12-03	Heiberg 1	NP Midden- Nete	Verbost heidebiotoop + Lavendelven	Kerkhof Herentals	Chris Janssens
16-12-03	Heiberg 2	" "	" "	" "	Chris Janssens
06-01-04	Oud Kerkhof Schilde c5-21-22		Begraafplaats	Dorpskerk Schilde	Karl Hellemans
13-01-04	Schupleer 1	Vallei v/d Aa, Kleine Nete	graslanden	Kerk Vorselaar	Chris Janssens
20-01-04	Schupleer 2	" "	" "	" "	" "
27-01-04	Themadag		Orthotrichum	Lokaal Schildehof	Vera Tetsch en Chris Janssens
10-02-04	Fort Oelegem	Natuur 2000	Fortsite	Kerk Oelegem	Julius Smeyers 03/231 26 04
17-02-04	Themadag		Cladonia	Lokaal Schildehof	Dries Van den Broeck
24-02-04	Vuilvoort Herentals	NP Midden- Nete	Vallei v/d Kleine Nete	Station Herentals	Chris Janssens
02-03-04	Kerkhof Herentals		Begraafplaats	Kerkhof Herentals	Dries Van den Broeck
09-03-04	Kerkhof Niel		Begraafplaats	Kerkhof Niel	Dries Van den Broeck

Nieuwsbrief PLANTEN

3e jaargang, nr. 2
mei 2003

Plantenwerkgroepen Natuurpunt

In het Vlaamse land zijn tientallen plantenwerkgroepen actief binnen natuurpunt. Zij organiseren i.s.m. de natuurvereniging talloze planten excursies. De meeste excursies staan ook open voor beginners. Er wordt normaal expliciet aandacht besteed aan educatie (zeker in het kader van de provinciale werking).

Veel werkgroepen doen aan inventarisatie op kilometerschaal (via het 'IFBL-raster' dit in het kader van atlasprojecten. Een reeks werkgroepen spitst zich evenwel toe op de studie en inventarisatie van gebieden zoals biotopen en reservaten. Tijdens een aantal activiteiten van de werkgroep Floristisch Onderzoek voor Natuurbehoud wordt zelfs zeer nadrukkelijk aan vegetatiekunde gedaan (vegetatie-opnamen). U hebt als vrijwilliger de kans om hieraan actief deel te nemen en bij te leren.

Infomatie inventarisatie & monitoring:

Tim Polfliet en Roosmarijn Steeman
Natuurpunt Studie
Coördinatoren
Cel planten, mossen, lichenen, fungi
Kardinaal Mercierplein 1
2800 Mechelen

tel. 015/29.72.73
fax. 015/42.49.21 (tav. Studie)

e-mail:

Tim.Polfliet@natuurpunt.be
Roosmarijn.Steeman@natuurpunt.be

Floristisch Onderzoek voor Natuurbehoud

Voorzitter:
Erik Molenaar
Ferdinand Coosemansstraat 24
2600 Berchem
tel. 03/218.59.69

e-mail
erik.molenaar@skynet.be

fon-o-foon 0474/35.53.69

FON-Website:
<http://users.skynet.be/fon/>

Website (algemeen):
<http://www.natuurpunt.be>
(cfr. natuurstudie)

Nationale Werkgroep Botanie

Voorzitter:

André Van den Bergh
Vitsgaard 9
1745 Opwijk
tel. 052/35.05.18
GSM 0486/95.26.06

e-mail:
andrevandenbergh@yahoo.com

NWB

Vergeet uw eigen bijdrage aan de
Nieuwsbrief Planten niet!

Botanische Opnamen langs de Spoorweg Boom-Antwerpen, 22 maart 2003

Erik Molenaar

Vooraf

Deelnemers : Erik Molenaar (nota's, verslag), Nico Wysmantel (gids), Geert Andries.

Geboeid door de vondsten van Heelbeen, Steenhoornbloem e.a. komt deze Voorjaarsexcursie met Spoorwegflora op de kalender.

We wandelen van Boom naar Niel en het zonnetje is wel degelijk van de partij. In de vroege namiddag wordt de tocht afgerond. We hebben 42 verschillende soorten genoteerd, waaronder een 6-tal mossen. Voor de opnamen gebruiken we de Tansleyschaal.

Overzicht van de lijsten

Inventarisatie	Hok	FBL	Gemeente	Toponiem	Opmerkingen	Terrein
em030322a	d4-15-22	Boom	Station		Emplacement en sloten	
em030322b	c4-55-44	Boom	Halteplaats Krekelberg		Rand van verlaten kleiput met zandrug	
em030322c	c4-55-41	Niel	Krijtstatie		Rand Walenhoek	

Bespreking

Boom – Station

Hoewel veel soorten nog in winterrozetten staan kan al heel wat gestreept worden. We beperken ons dan ook tot 'typische' of althans voor dat moment speciale soorten. De grootste verrassing is Ruige klaproos, die in de omgeving niet veel voorkomt. We vermelden hier de klassiekers Raapzaad, Zwenkdravik, Kleine veldkers, Kruldistel, Middelste ganzerik, Wilde reseda, Kandelaartje, Klein hoefblad, Zwarte toorts en Zachte wikke. In de spoorloot was Groot moerasschem overtuigend aanwezig. Akkerviooltje, Kandelaartje en Klein bronkruid konden reeds bloeiend worden waargenomen. Goed herkenbare mossen waren Geel korreltjes-knikmos, Gewoon smaragdsteeltje en Purpersteeltje.

Boom – Halteplaats Krekelberg

Hier raakt de spoorbem aan een zandrug en een verlaten kleiwinning, grotendeels in industriegebied omgezet. Heischrale soorten als Gewone brem, Echte guldenroede, Schemhavikskruid, Gewoon biggekruid, Fijn schapegras, Zandblauwtje, Gewone veldbies en Valse salie zijn van de partij. Bij de mossen vinden we Cactusmos, Gewoon knopjesmos en Gaaf kantmos. In de sloot treffen we opnieuw Groot moerasschem en op de open bem Ruige klaproos aan.

Niel – Krijtstatie

In dit hok waren de verrassingen Kaal breukkruid en Rechte ganzerik. Zandhoornbloem en Kandelaartje staan hier opnieuw overvloedig. Tijdens het noteren van Robertskruid rende plots een Haas over de sporen.

Een volledige soortenlijst van deze excursie is bij de auteur of bij Natuurpunt Studie op aanvraag verkrijgbaar.

Botanische Opnamen in De Marselaar te Lippelo, 24 mei 2003

Erik Molenaar

Vooraf

Deelnemers : Erik Molenaar (nota's, verslag), Steven Keteleer, Paul Van Elewijck, Eric Daelemans, Marc Aerts.

In de namiddag sluit een hele groep van Afdeling Grimbergen aan.

De Molenbeekvallei te Lippelo is een nat hooiland- en boscomplex, waar door Natuurpunt reeds een aantal aankopen zijn gebeurd. Alles wordt samen 'De Marselaar' genoemd. We schatten de abundanties van de verschillende soorten met de Tansley schaal.

Opnamen van de dag:

Inventarisatie	Gemeente	Hok IFBL	Reservaat	Opmerkingen Terrein
em030524a	Lippelo	d4-24-31	Marselaar	Weiland Moeyersons
em030524b	Lippelo	d4-24-31	Marselaar	Verlaten populieraanplant
em030524c	Lippelo	d4-24-31	Marselaar	Akkers en weiland
em030524d	Lippelo	d4-24-31	Marselaar	Aangeland perceel
em030524e	Lippelo	d4-24-32	Marselaar	Kapvlakte/verlaten populierenbos.

Bespreking

Weiland Moeyersons

Dit hooiland is één jaar in maaibeheer. Het heeft een hoge waterstand tot laat in het voorjaar en wordt omgeven door sterk bemeste percelen. Het laagste deel van het perceel wordt gedomineerd met Zompvergeet-mij-nietje en Kale jonker. Ook Reukgras begint hier stilaan op te komen. Het hoogste deel van het perceel, de zijde langs de molenbeek, is nog sterk nitrofiel met dominantie van Gestreepte witbol, Grote vossenstaart en Grote brandnetel. Eén zijde is ruig door een bosrand.

De soortensamenstelling vertoont elementen van matig bemeste graslanden op natte grond, zoals Kale jonker, Kruipe zenegroen, Moerasspirea en Echte koekoeksbloem. De sterk wisselende waterstanden zijn aanwijsbaar door soorten als Zompvergeet-mij-nietje, Penningkruid, Kruipe boterbloem, Tijmereprijs en Ruw beemdgras. De grond vertoont nog een sterke invloed van het vroegere landbouwgebruik – dominantie van Gestreepte witbol en Grote Vossenstaart - , maar de proliferatie van soorten als Gewoon reukgras, Rood zwenkgras en Grasmuur op de hogere en drogere delen is een bewijs dat het beheer de goede richting uitgaat. Dat Pinksterbloem geen goede indicator voor het hooilandbeheer is, mag een verrassing blijken. Deze soort komt immers zelfs overvloedig voor in heel wat raaigrasakkers in de omgeving. Toch is het een mooie bloem en een nuttige soort in hooilanden. Men is hier goed op weg naar een 'Botanisch doel'.

Verlaten populieraanplant

Dit gebied is een ruig hooilandje op verlaten populieraanplant met opvallend veel Moerasspirea en Moesdistel. Deels spontaan verbost met Es en deels aangeplant met o.a. Zoete kers, Eenstijlige meiddoom, Zwarte els en Hazelaar. In deze natte ruigten met o.a. Gewone engelwortel, Hop, Grote kattenstaart, Hoge cyperzegge, Gele lis, Haagwinde en Harig wilgenroosje komen elementen van alluviale bossen op de voorgrond, met name Groot heksenkruid, Slanke sleutelbloem, Aalbes, Bloedzuring en de hier ooit aangeplante Grauwe els. Op vochtige delen noteren we o.a. Wijfjesvaren, een massa Speenkruid, Gewoon dikkopmos en Bosveldkers. Elementen van het beoogde hooiland zijn vooral Echte koekoeksbloem, Pinksterbloem, Rode klaver, Gewone ereprijs, Kruipend zenegroen, een zeldzame Dotterbloem en Gevleugeld hertshooi. Mogelijk steken enkele soorten over naar het perceel Moeyersons.

Aangrenzend perceel

Moerazzegge staat enkel hier; voor het overige is het als hierboven vermeld.

Akkers en weiland

Deze opname geeft een overzicht van vegetaties op de akkers en weiland tussen de Grote Molenbeek en het Hof van Melis. In deze vrij stikstofrijke omgeving vallen toch Bleke klaproos, Gewoon smaragdsteeltje en Driekleurig viooltje op. Grote klit is algemeen.

Kapvlakte van verlaten populierenbos

Het betreft een ruigte met opslag van Zwarte els en Gewone es. Dominantie van Grote vossenstaart en Ruw beemdgras. Veel Smeerwortel en Moesdistel. De perceelsgrens met de Grote Molenbeek is zeer ruig. Toch vinden we er nog Gevleugeld helmkruid. Opmerkelijk was onder meer het Gevleugeld hertshooi, massa's Kruipend zenegroen en de Grote keverorchis.

Slot

We wensen de mensen die het beheer van de Marselaar op zich nemen alleszins succes en hopen dat zij met de lijsten een opvolging van jaar naar jaar kunnen bijhouden.

Een volledige soortenlijst van deze excursie is bij de auteur of bij Natuurpunt Studie op aanvraag verkrijgbaar.

Botanische Opnamen langs de Grensmaas, 30 augustus 2003

Erik Molenaar

Vooraf

De deelnemers aan de excursie zijn Geert Andries (gids), Erik Molenaar (nota's en verslag), Rutger Barendse, Rudy Van Loock, Wim Strecker, Mieke Bens en Steven Keteleer.

Daar er slechts een beperkt aantal inschrijvingen was voor de geplande Nete afvaart op deze dag, werd het onderzoek met 14 dagen vervroegd. In plaats daarvan bezoeken wij de Grensmaas, met afspraak aan de kerk van Stokkem om 9h15.

's Ochtends belde Rutger Barendse nog net op tijd om ons te vergezellen naar de streek waar hij enkele jaren tevoren een onderzoek deed in opdracht van de Nederlandse overheid. Met zo'n versterking staat het FON wat steviger in zijn schoenen. Bovendien hadden wij ons licht opgestoken bij Filip Verloove – die daar 14 dagen tevoren reeds inventariseerde – en bij Kris Van Looy, van het Instituut, die de grindbanken reeds onder de loep nam in 1999.

Sfeerbeeld langs de Grensmaas.

Misschien kunnen onze onderzoeken nog bijdragen aan de kennis van de Grensmaas. Er is in ieder geval heel wat te leren, bovendien is de vergelijking met het urbane district interessant. Er werden voornamelijk soorten genoteerd die in relatie met de grindbanken en de rivier staan. Hierbij dient gezegd dat het Maaspeil zeer laag stond, al had het eindelijk na weken van droogte wat geregend.

Een eerste locatie is Elen waar 4 opnamen gebeuren. Na het middageten rijden we naar Maaseik, waar we de brug oversteken en de Nederlandse oevers onderzoeken. Tot slot bekijken we de grindwoningen in Aldeneik. We gebruiken de Tansleyschaal voor abundantieschattingen van de zowat honderd taxa die we vandaag noteerden.

Een overzicht van de lijsten die dag vindt u in onderstaande tabel.

Inventarisatie HokIFBL Gemeente Toponiem OpmerkingenTerrein

em030830a	d7-16-41	Elen	Elerweert	Maasoever en veldweg
em030830b	d7-16-42	Elen	Elerweert	Maaswiel bij Krauw-hoeve
em030830c	d7-16-42	Elen	Elerweert	Hoge grindbanken in landbouwgebruik
em030830d	d7-16-42	Elen	Elerweert	Lage grindbanken, dijk en oever
em030830e	c7-57-33	Maaseik	Tol	Lage grindbanken en oever
em030830f	c7-57-32	Maaseik	Aldeneik	Grindwinning aan Grinaraweg

Bespreking

Elerweert, Maasoever en veldweg.

We laten de auto's op een open plek staan, dicht bij de dijk. Het wijdse landschap is schitterend, de maïs is al verdord en de hoge oeverruigten zien reeds wat geel van de bloeiende Aardpeer. Bosrank, Echte kruisdistel, Vlinderstruik, Grote stekelnoot, Zeepkruid, Poelruit en Okkernoot zijn er aspectbepalend. In de wegrand staan Wilde marjolein, Heksenmelk, Georde zuring, Beemdkroon en Kleine pimpemel. Op een oeverwallekje staat een grote struik bloeiende Kattedoorn onder een schem van Echte kruisdistel. We zijn werkelijk in een bijzonder landschap! De velden staan vol akkeronkruiden, waaronder Kransnaalbaar, Hanenpoot, Bouchons amarant, Gewone zonnebloem en Zuid-Afrikaanse gierst. Opvallend veel Akkerkers staat hier te bloeien.

Elerweert, Maaswiel bij Krauw-hoeve

Eindelijk bereiken we het hok d7-16-42, aan een oude kolk, gedomineerd door Rietgras, met op de helling occasioneel Grote klit en Groot warkruid.

Helemaal onderaan de helling vinden we Slanke waterweegbree, een massa Zwanebloem, Tomaat, Zwart tandzaad en Rijstgras dat zijn bloeiaren uit de bladschede hangen laat.

Elerweert, hoge grindbanken in landbouwgebruik

Achter het Maaswiel ligt een maïsakker tegen de oeverwal aan. Deze hoge grindbank is plaatselijk alleen met wilde kruiden begroeid en het is niet te begrijpen dat men in deze grindhoop perse gewassen wilde kweken. Hoewel, de massa Tomaat die hier rijpt is ongelooflijk. De overvloed doet ons algauw een voorraad voor thuis aan de hand: pomodoren, kerstomaten in fijne trossen en grote dikke zoete tomaten. Naast steenliefhebbers als Kleine leeuwenbek, IJzerhard, Gewone steenraket en Wit vetkruid zien we o.a. Kaapse kers (*Physalis peruviana*), Zwarte toorts, Bilzekruid en Groot akkerschem. Voorts Papegaaiëkruid, Gevlekte scheerling, Hanenpoot – en zijn zusje *Echinochloa muricata subsp. microstachya* –, Groene naalbaar, Geoord helmkruid, Rode en Korrelganzenvoet in een massa van Melganzenvoet. Hierboven steken Reuzenbalsemien, Echt bitterkruid en Wouw uit. De meest opvallende verschijning is misschien toch Oostenrijkse raket, die we alleen als stadsadventief kenden en die onze noorderburen Maasraket noemen. Volgens

Filip Verloove zal het zonder twijfel Pyreneese raket zijn (subsp. chrysanthum). Duidelijk herkenbaar op open plekken was Plat beemdgras. Ook hier is Akkerkers overvloedig aanwezig, naast een beetje Moeraskers. Beklierde en Zwarte nachtschade zijn eerder zeldzaam. Er worden zeer veel foto's genomen maar slechts enkele soorten ingezameld.

Elerweert, lage grindbanken, dijk en oever

Op de steile betonnen dijk zien we Moeslook, Groot akkerschem, Sikkelklaver, Viltig kruiskruid en Wit vetkruid. Nu dalen we de helling af naar het water, door de ruigte van Aardpeer, Rietzwenkgras en Bijvoet. De meeste zaken hebben we boven net gezien, maar hierbij vermelden we zeker de overloed aan Grote stekelnoot, Oostenrijkse kers en Akkerkers. Op de Maasoever vonden wij opnieuw Rijstgras, op de grindplaat waren Zandweegbree, Bezemkruiskruid, Vederesdoorn, Tuingoudsbloem en Geel walstro een normale verschijning. We moeten even stilstaan bij een grote Amaranthus die we niet konden bepalen, uitgebloeid Saffloer, en een heuse Augurkplant (*Cucumis sativus*) waarvan het rijpe vruchtje hier naast mijn klavier op consumptie wacht. Een fraai exemplaar van Rivierkruiskruid wordt uitgebreid gekiekt. Een bescheiden bijdrage aan het vegetatiekleed biedt Bittere wilg, waarvan elk van ons grote struwelen verwachtte. Steeds minder gezien – vooral dit jaar – is Veerdelig tandzaad.

Maaseik, Tol : lage grindbanken en oever

Deze grindstranden zijn goed vergelijkbaar met de vorige opname, zij het dat er paarden en koeien hebben gegraasd. Er wordt wat meer gelet op soorten die nog niet waargenomen waren die dag. Van Gewoon barbarakruid, Gekweekte biet, Zwarte mosterd, Doornappel en Stijve klaverzuring staan er maar enkele exemplaren. Verwacht, maar niet gezien, was Stijve steenraket. Zowel Engelse alant als Ruige rupsklaver komen iets meer voor. Enkele geduchte exoten waren Japanse duizendknoop, Gewone robinia en Hemelboom (beiden zaailingen). Van de laatste waren de grote klieren op de bladonderzijde reeds ontwikkeld. Opnieuw bescheiden aanwezig: Bouchons amarant, Kransnaalbaar en Akkermelkdistel. Talrijker is Bittere wilg, en Katwilg (zaailingen).

Maaseik, Aldeneik, grindwinning aan Grinaraweg

Tijdens de laatste opname noteren we nog wat oeverflora aan de steile gevaarlijke hellingen van de grindwinning. Daar groeien Moerasbeemdgras, Gewone waterbies, Rijstgras, Moeraszuring en Grote stekelnoot op de zandstrandjes. De hellingen zijn verbost en ontoegankelijk, maar op de bovenkant vinden we een flinke populatie Reuzenpaardenstaart onder een Katwilgbosje. Op de open zandige plekken noteren we nog Dwergviltkruid. Als we bijna terug aan de auto's zijn passeren we een massa Bont kroonkruid, waarschijnlijk uit een nabijgelegen tuin ontsnapt.

Een volledige soortenlijst vandeze excursie is bij de auteur of bij Natuurpunt Studie op aanvraag verkrijgbaar.

Nieuwsbrief ZWAMMEN

**3e jaargang, nr. 2
mei 2003**

natuurpunt
Studie

Paddestoelenwerkgroep Natuurpunt

Momenteel zijn er in Vlaanderen 12 paddestoelenwerkgroepen van Natuurpunt actief. Zij organiseren talloze excursies waarbij aandacht besteed wordt aan educatie. De werkgroepen doen aan inventarisatie van gebieden. Deze gegevens worden systematisch ingevoerd op uurhokniveau (4 km x 4 km) of op kwartierhokniveau (1 km x 1 km). Deze gegevens kunnen op termijn gebruikt worden voor het samenstellen van een atlas. In Vlaams-Brabant werd in 2001 een atlasproject opgestart met ondersteuning van de provincie. Momenteel wordt naar 20 gemakkelijk herkenbare soorten die in bosgebieden voorkomen gekeken. U kan hier als vrijwilliger actief aan deelnemen. Nieuwe vrijwilligers zijn welkom: een handige brochure voor het herkennen en determineren van de soorten wordt gratis verspreid en er zijn talrijke cursussen voor beginners en educatieve wandelingen.

Informatie excursies, cursussen en atlasproject:

Roosmarijn Steeman
Natuurpunt Studie
Kardinaal Mercierplein 1
2800 Mechelen
015/ 29 72 11

Hans Vermeulen
Graatakker 11
2300 Turnhout
tel. 014 47 29 53

E-mailadres:

Hans.Vermeulen@natuurpunt.be

Roosmarijn.Steeman@natuurpunt.be

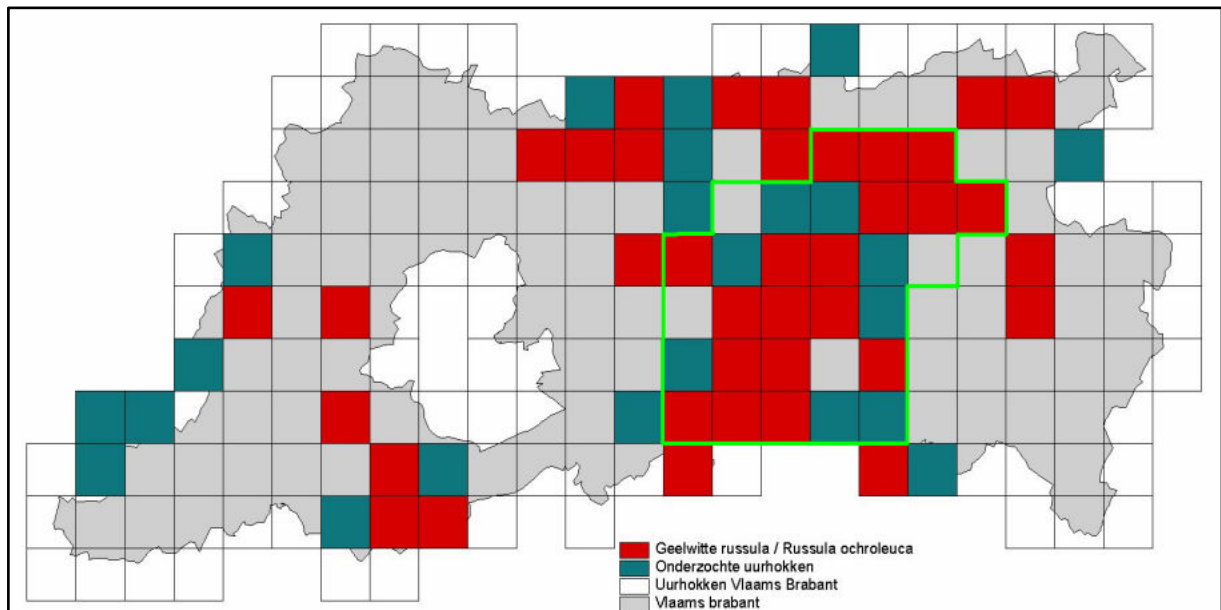

Dit artikel is het laatste deel in een reeks van vier. De voorgaande afleveringen kunt u in de voorgaande nummers van de nieuwsbrief lezen.

11) *Russula ochroleuca* (Geelwitte russula)

Ecologie: *Russula ochroleuca* is een mycorrhizavormer met loof- en naaldbomen in loof- en naaldbossen op voornamelijk (matig) voedselarme, zure bodems. De soort is goed bestand tegen de toenemende humus en strooiselophoping in ouder wordende bossen.

Periode: zomer - late herfst

Figuur 1 – Overzicht van de uurhokken waar *Russula ochroleuca* werd waargenomen in de provincie Vlaams-Brabant.

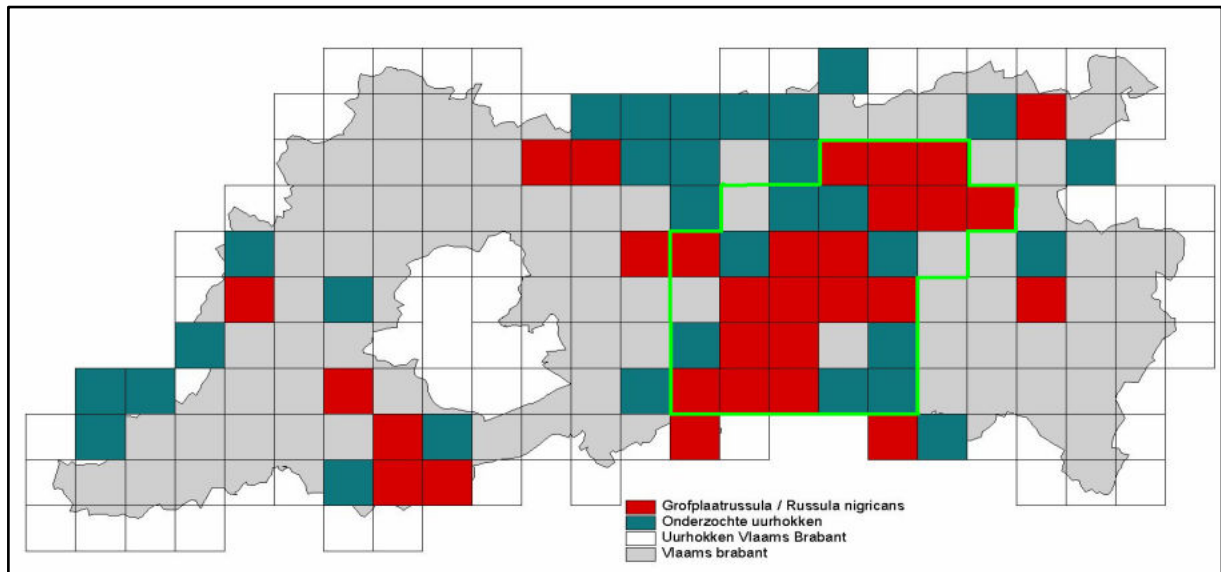
Deze zeer algemene soort (Walleyne & Verbeken, 2000) en is waargenomen in 18 van de 26 uurhokken in de regio Leuven, 3 van de 4 van de 6 uurhokken in de regio Halle en 20 van de 35 uurhokken in de provincie.

12) *Russula nigricans* (Grofplaatrussula)

Ecologie: *Russula nigricans* is een mycorrhizavormer met loofbomen, vooral Eik en Beuk, soms Berk, zelden andere soorten, enkele waarnemingen bij Douglasspar; vooral in lanen, minder vaak in bossen; op droge en vochtige, zowel zure als enigszins kalkhoudende bodem.

Periode: zomer - late herfst

Deze algemene soort (Walleyne & Verbeken, 2000) is waargenomen in 18 van de 26 uurhokken in de regio rond Leuven, in 4 van de 5 uurhokken in de regio Halle en in 12 van de 35 uurhokken in de provincie.

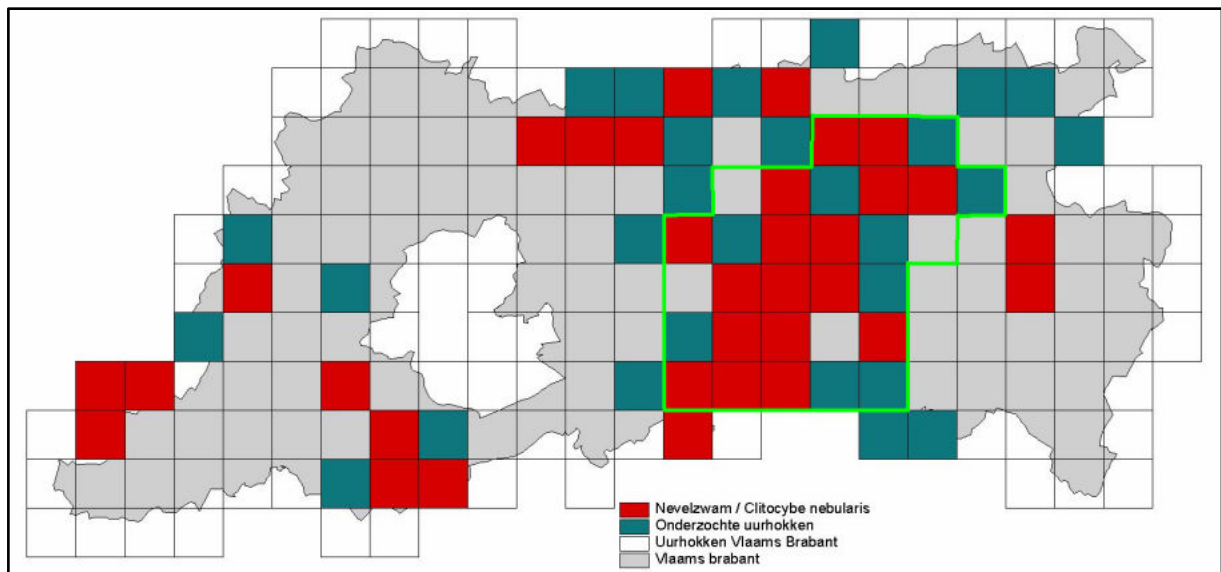

Figuur 2 – Overzicht van de uurhokken waarin *Russula nigricans* is waargenomen in de provincie Vlaams-Brabant.

13) *Clitocybe nebularis* (Nevelzwam)

Ecologie: *Clitocybe nebularis* is een saprofiet, tussen bladeren, soms tussen naalden op matig voedselrijk zand, leem of klei.

Periode: late zomer – late herfst

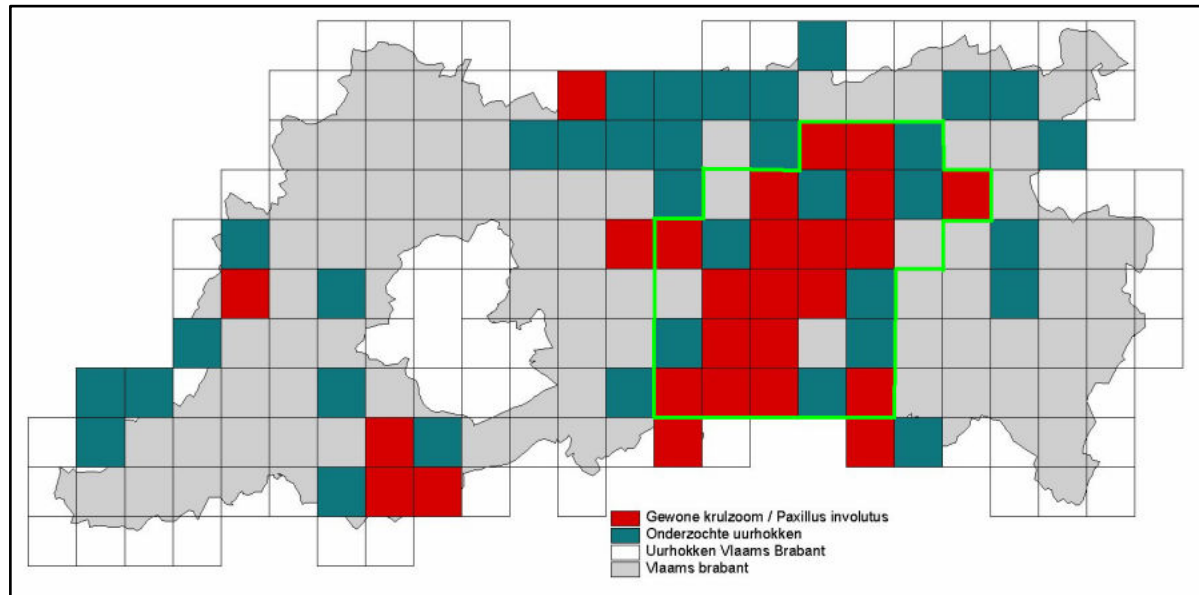
Figuur 3 – Overzicht van de uurhokken waar *Clitocybe nebularis* werd waargenomen in de provincie Vlaams-Brabant.

Deze zeer algemene soort (Walley & Verbeken, 2000) werd waargenomen in 17 van de 26 uurhokken in de regio Leuven, 4 van de 6 uurhokken in de regio Halle en 14 van de 35 uurhokken in de provincie.

14) *Paxillus involutus* (Gewone krulzoom)

Ecologie: *Paxillus involutus* is een mycorrhizavormer van allerlei loof- en naaldbomen op vochtige tot droge, voedselarme tot voedselrijke, zand-, leem-, veen- en kleibodems.

Periode: zomer – late herfst

Figuur 4 – Overzicht van de uurhokken waar *Paxillus involutus* werd waargenomen in de provincie Vlaams-Brabant.

Deze zeer algemene soort (Walley & Verbeken, 2000) werd waargenomen in 18 van de 26 uurhokken in de regio Leuven, 3 uurhokken in de regio Halle en 7 uurhokken in de provincie.

15) *Boletus erythropus* (Gewone heksenboleet)

Ecologie: *Boletus erythropus* is een mycorrhizavormer van Eik en Beuk, zelden van naaldbomen, thans voornamelijk in min of meer schrale wegbomen en lanen met oude bomen op droge, zure, zandige of lemige bodems, vroeger ook geregeld in loofbossen op zulke bodems.

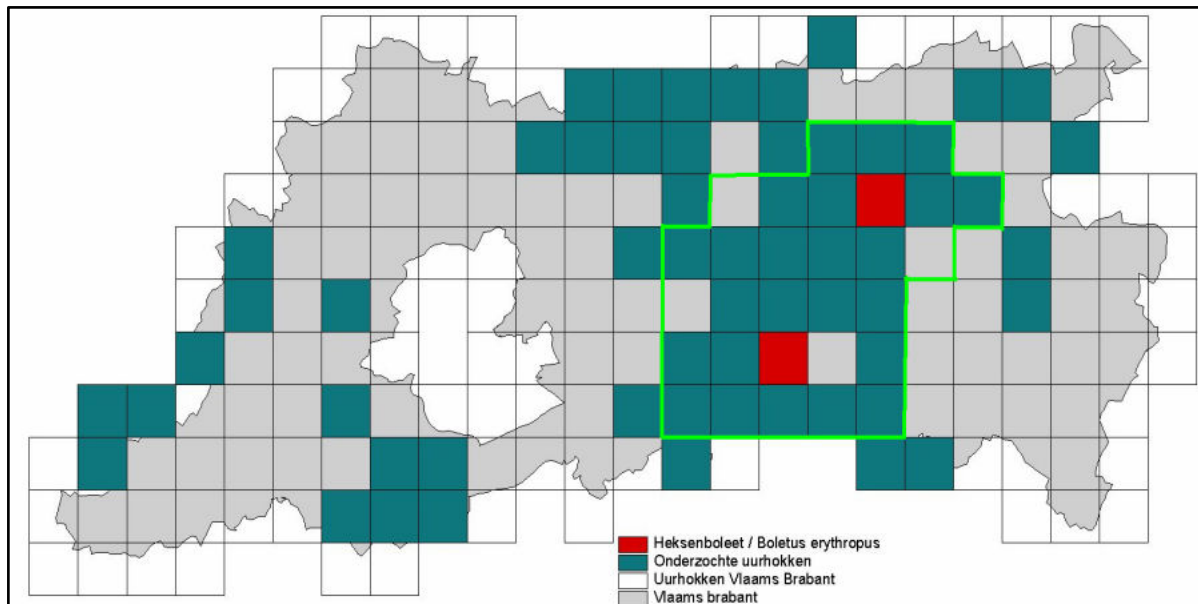
Periode: zomer – herfst

Deze vrij algemene soort (Walley & Verbeken) is slechts 2 keer waargenomen in de regio Leuven.

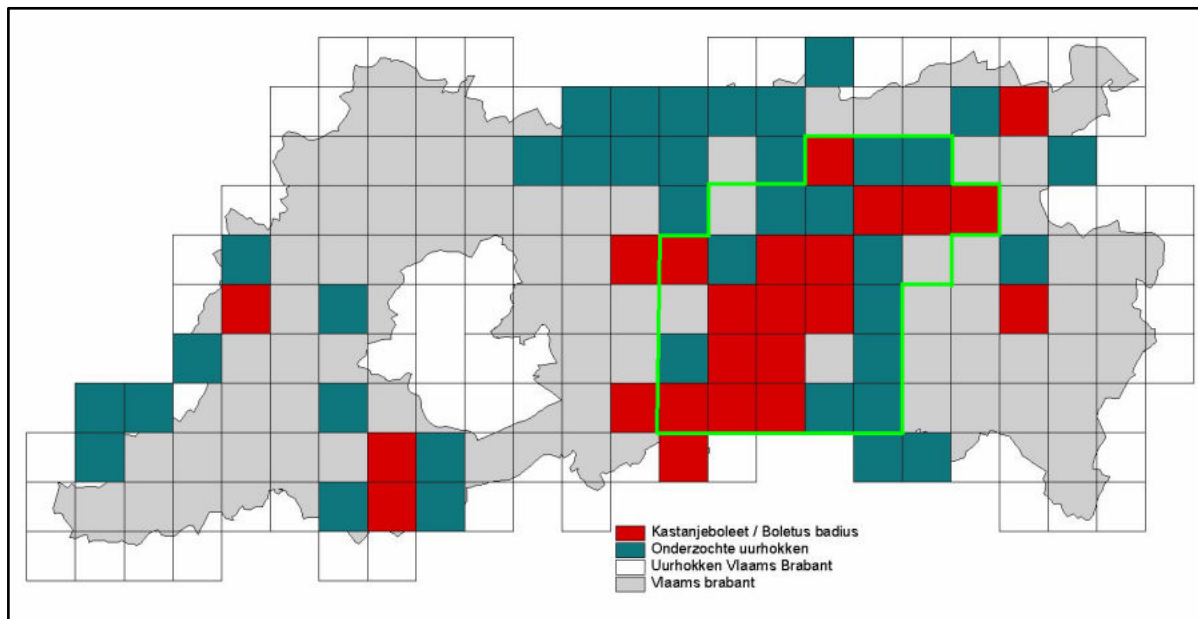
16) *Boletus badius* (Kastanjeboleet)

Ecologie: *Boletus badius* is een mycorrhizavormer met zowel loof- als naaldbomen, vooral Eik, Beuk, Den, Larix en Spar, in loof- en naaldbossen op min of meer voedselarme, zure, zandige of lemige bodem, vaak in dik strooisel.

Periode: herfst

Figuur 5 – Overzicht van de uurhokken waar *Boletus erythropus* werd waargenomen in de provincie Vlaams-Brabant.

Figuur 6 – Overzicht van de uurhokken waar *Boletus badius* werd waargenomen in de provincie Vlaams-Brabant.

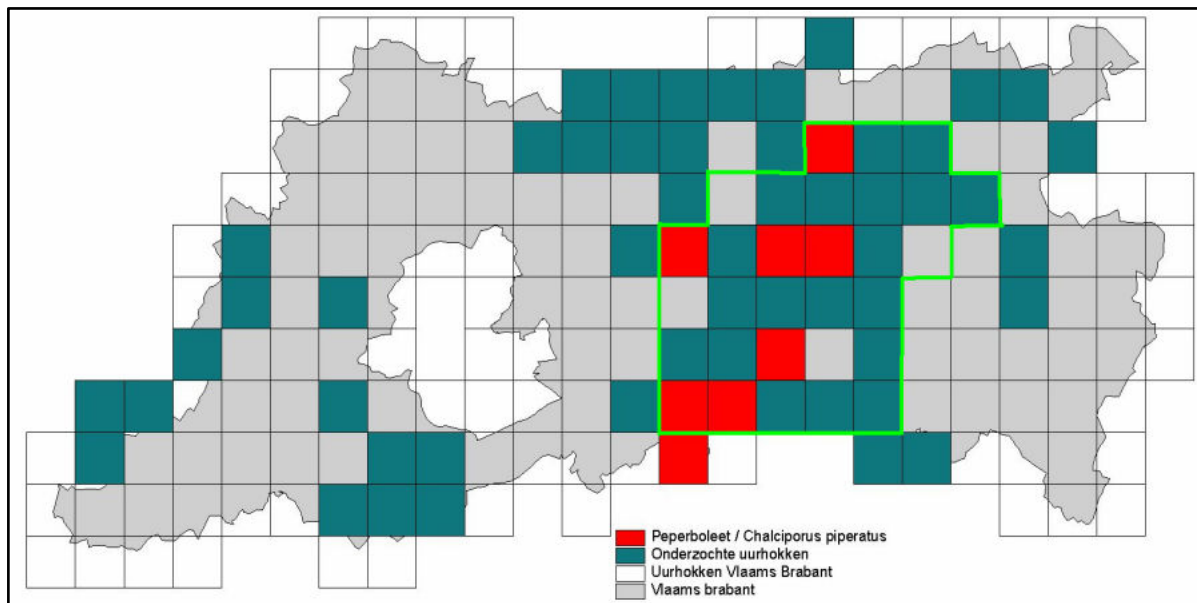
Deze algemene soort (Walley & Verbeken, 2000) werd in 15 van de 26 uurhokken waargenomen in de regio Leuven, in 2 van de 6 uurhokken in de regio Halle en in 6 van de 35 uurhokken in de provincie.

17) *Chalciporus piperatus* (Peperboleet)

Ecologie: *Chalciporus piperatus* is een mycorrhizavormer, vooral van loofbomen, het meest gemeld met Berk, ook vaak met Beuk en Eik soms van naaldbomen, vooral

Spar, het meest in schrale wegbomen en lanen, soms in loof- en gemengd bos, op (matig) voedselame zure tot basische zand- en leembodems.

Periode: late zomer – herfst

Figuur 7 – Overzicht van de uurhokken waar *Chalciaporus piperatus* is waargenomen in de provincie Vlaams-Brabant.

Deze vrij algemene soort (Walley & Verbeken, 2000) werd in 7 van de 26 uurhokken in de regio Leuven waargenomen en verder in 1 uurhok van de 35 in de provincie.

18) *Hydnum repandum* (Gele stekelzwam)

Ecologie: *Hydnum repandum* is een mycorrhizavormer met loofbomen, vooral Beuk, zelden met naaldbomen, in loofbossen en lanen, soms in gemengde bossen, op matig tot zwak zure, mesotrofe, zandige en lemige bodems.

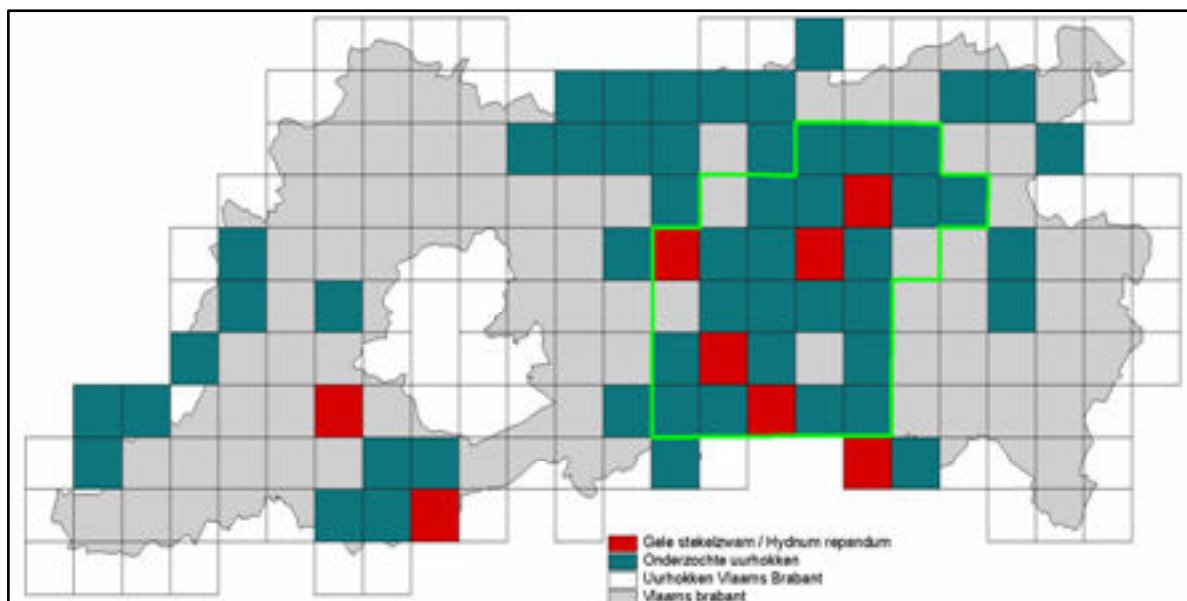
Periode: late zomer – late herfst

Deze vrij zeldzame soort (Walley & Verbeken, 2000) werd in 5 uurhokken van de 26 waargenomen in de regio Leuven, in 2 uurhokken in de regio Halle en in 3 uurhokken van de 35 in de provincie.

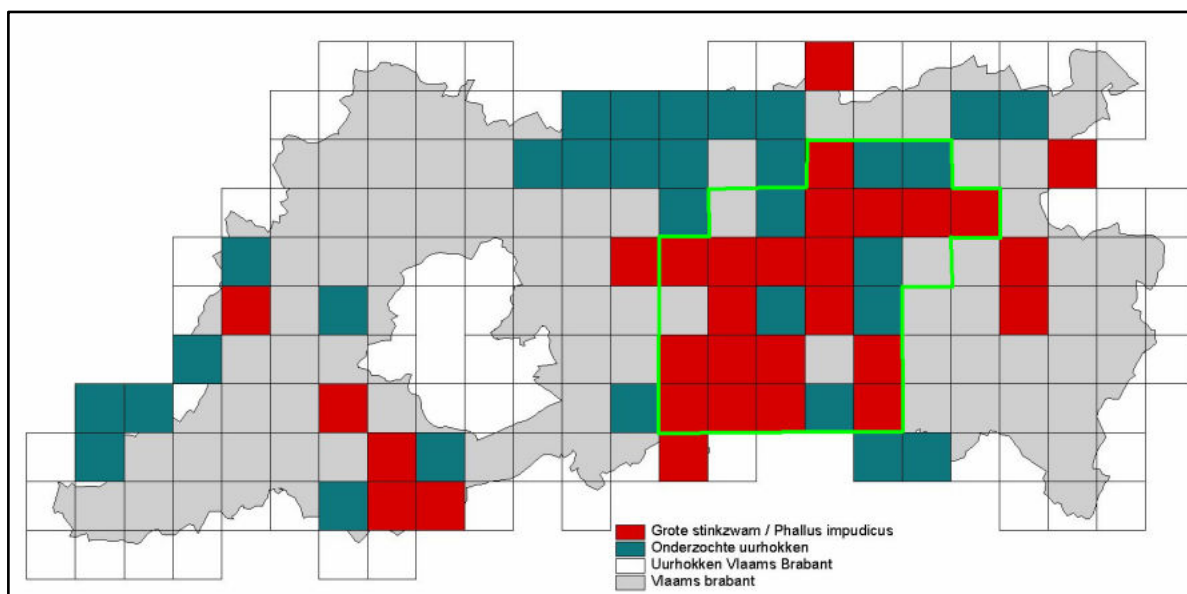
19) *Phallus impudicus* (Grote stinkzwam)

Ecologie: *Phallus impudicus* is een saprofiet op droge tot matig vochtige, voedselame tot voedselrijke, humusrijke bodems, vooral zand- maar ook zandige klei- en leembodems, in loof-, naald- en gemengde bossen, struwelen, lanen, parken en tuinen.

Periode: zomer – late herfst

Figuur 8 – Overzicht van de uurhokken waar *Hydnum repandum* is waargenomen in de provincie Vlaams-Brabant.

Figuur 9 – Overzicht van de uurhokken waar *Phallus impudicus* werd waargenomen in de provincie Vlaams-Brabant.

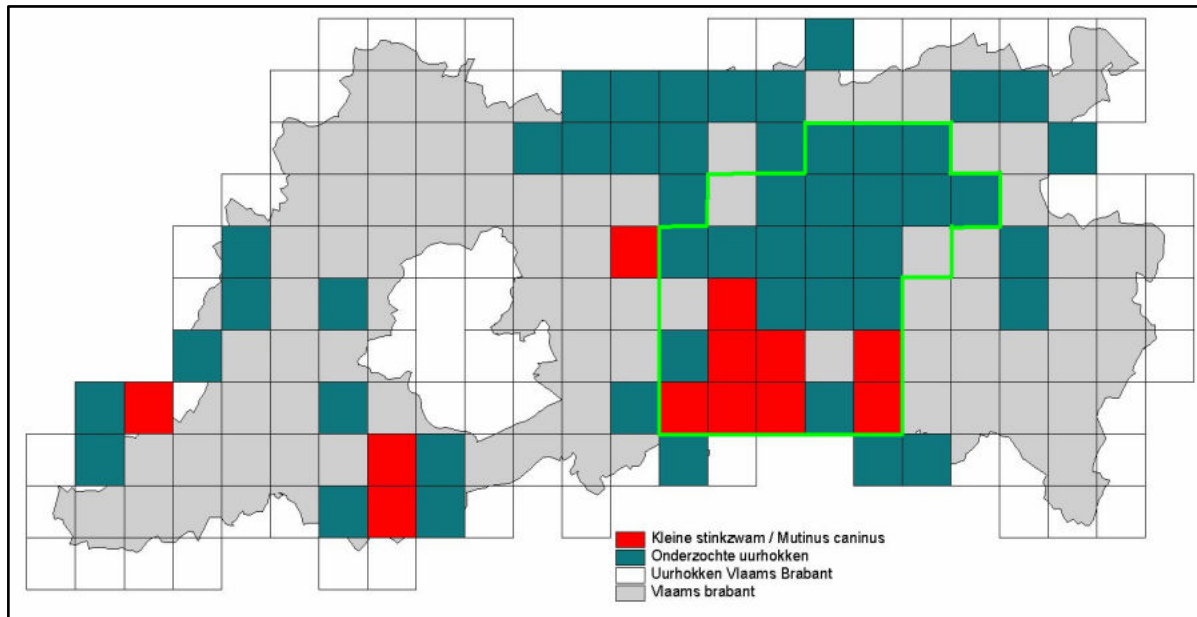
Deze zeer algemene soort (Walley & Verbeken, 2000) werd in 19 van de 26 uurhokken in de regio Leuven waargenomen, in 4 van de 6 uurhokken in de regio Halle en in 11 uurhokken van de 35 in de provincie.

20) *Mutinus caninus* (Kleine stinkzwam)

Ecologie: *Mutinus caninus* is een saprofiet op zaagsel, ruwe humus en op of nabij sterk vermolmd loofhout, in loof- en gemengde bossen, lanen, parken en

overhoekjes op voedselarme tot voedselrijke, kalkloze tot kalkrijke zand-, leem- en kleibodems.

Periode: zomer – late herfst

Figuur 10 – Overzicht van de uurhokken waar *Mutinus caninus* werd waargenomen in de provincie Vlaams-Brabant.

Deze matig algemene soort (Walley & Verbeken, 2000) werd waargenomen in 8 van de 26 uurhokken in de regio Leuven, in 2 van de 6 uurhokken in de regio Halle en in 4 uurhokken in de provincie.

Analyse en bespreking van de resultaten

Tabel 1 geeft de 20 soorten met de uurhokfrequentieklasse (UFK) waartoe ze behoren in Nederland (Arnolds, 1995) en in Vlaanderen (2000). Een overzicht van de verschillende uurhokfrequentieklassen in Nederland en in Vlaanderen is weergegeven in tabel 10.

Verder hebben we per soort het percentage berekend, van uurhokken waar de soort werd waargenomen in de regio Leuven (26 uurhokken), de regio Halle (6 uurhokken) en de provincie exclusief de regio Leuven (35 uurhokken). Deze tabel werd in een grafiek geplaatst (zie figuur 11).

Uit tabel 1 en figuur 11 kunnen we een aantal conclusies trekken:

a) Uurhokfrequentieklassen

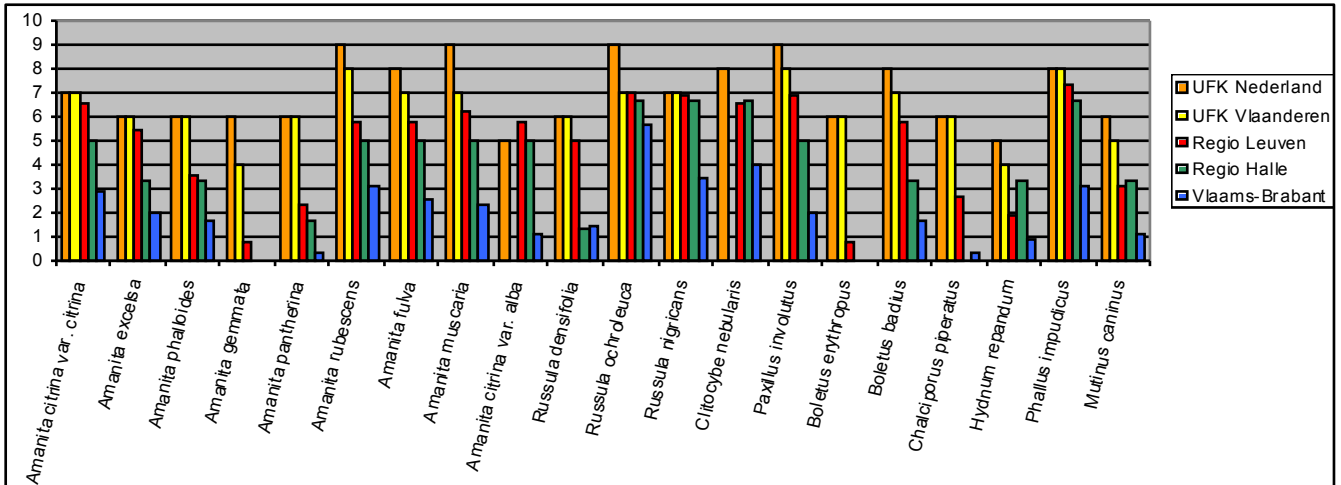
Wat betreft de uurhokfrequentieklassen, zien we dat er acht soorten, namelijk *Amanita gemmata*, *Amanita rubescens*, *Amanita muscaria*, *Russula ochroleuca*, *Paxillus involutus*, *Boletus badius*, *Hydnum repandum* en *Mutinus caninus* frequenter voorkomen in Nederland dan in België.

Tabel 1 – Overzicht van de 20 soorten met hun UFK's voor Nederland en België en hun procentuele voorkomen in uurhokken in de regio Leuven, Halle en Vlaams-Brabant

Soorten	UFK Nederland	UFK Vlaanderen	Regio Leuven	Regio Halle	Vlaams - Brabant
<i>Amanita citrina</i> var. <i>citrina</i>	7	7	6,5	5,0	2,9
<i>Amanita excelsa</i>	6	6	5,4	3,3	2,0
<i>Amanita phalloides</i>	6	6	3,5	3,3	1,7
<i>Amanita gemmata</i>	6	4	0,8	0	0
<i>Amanita pantherina</i>	6	6	2,3	1,7	0,3
<i>Amanita rubescens</i>	9	8	5,8	5,0	3,1
<i>Amanita fulva</i>	8	7	5,8	5,0	2,6
<i>Amanita muscaria</i>	9	7	6,2	5,0	2,3
<i>Amanita citrina</i> var. <i>alba</i>	5		5,8	5,0	1,1
<i>Russula densifolia</i>	6	6	5,0	1,3	1,4
<i>Russula ochroleuca</i>	9	7	7,0	6,7	5,7
<i>Russula nigricans</i>	7	7	6,9	6,7	3,4
<i>Clitocybe nebularis</i>	8		6,5	6,7	4,0
<i>Paxillus involutus</i>	9	8	6,9	5,0	2,0
<i>Boletus erythropus</i>	6	6	0,8	0	0
<i>Boletus badius</i>	8	7	5,8	3,3	1,7
<i>Chalciporus piperatus</i>	6	6	2,7	0	0,3
<i>Hydnum repandum</i>	5	4	1,9	3,3	0,9
<i>Phallus impudicus</i>	8	8	7,3	6,6	3,1
<i>Mutinus caninus</i>	6	5	3,1	3,3	1,1

Tabel 2 – Overzicht van de uurhokfrequentieclassen in Nederland en Vlaanderen volgens van der Maarel (1971).

Klasse	Nederland	Vlaanderen
1	Uiterst zeldzaam	ZZZ
2	Zeer zeldzaam	ZZ
3	Zeldzaam	Z
4	Vrij zeldzaam	VZ
5	Matig algemeen	MA
6	Vrij algemeen	VA
7	Algemeen	A
8	Zeer algemeen	AA
9	Zeer algemeen	AAA

Figuur 11 – Overzicht van de 20 soorten met hun uurhokfrequentieklasse voor Nederland en voor Vlaanderen en het percentage waarmee ze voorkomen in de uurhokken in de regio Leuven, Halle en Vlaams-Brabant.

Amanita gemmata, een soort die vrij zeldzaam is in Vlaanderen is algemeen voorkomend in Nederland. In de regio Leuven werd deze soort slechts in 2 van de 26 uurhokken waargenomen.

Er zijn twee soorten, *Amanita citrina* var. *alba* en *Clitocybe nebularis*, waarvan de verspreiding niet genoeg gekend is om een uurhokfrequentieklasse toe te kennen voor Vlaanderen.

Over *Amanita citrina* var. *alba* zijn er in de Rode Lijst van Vlaanderen geen verspreidingsgegevens opgenomen. Deze soort werd zowel in de regio Leuven als in de regio Halle in meer dan de helft van de hokken waargenomen.

b) Percentages hokken waar soorten werden aangetroffen

Op vier soorten na, *Amanita citrina* var. *citrina*, *Hydnum repandum*, *Clitocybe nebularis* en *Mutinus caninus*, werden alle soorten procentueel in meerdere hokken aangetroffen in de regio Leuven dan in de regio Halle. Dit was uiteraard te verwachten, daar er in de regio Leuven reeds 22 jaar geïnventariseerd wordt en in de regio Halle slechts 2 jaar. Dat de vier hierboven genoemde soorten procentueel in een hoger aantal uurhokken aangetroffen werden, kan te wijten zijn aan het vaker voorkomen van deze soorten in de regio Halle samen met het feit dat het hier slechts om 6 hokken gaat, die allen rijk zijn aan interessante bosgebieden.

Voor een aantal soorten kunnen we reeds besluiten dat de regio Halle redelijk goed onderzocht is.

Voor wat betreft de provincie Vlaams-Brabant exclusief de regio Leuven, liggen de percentages voor de meeste soorten redelijk laag. Het is duidelijk dat de gegevens die we op dit moment beschikken over de hokken in de provincie, verre van volledig zijn. Een groot deel van de gegevens moet nog ingevoerd worden en inventarisaties in het najaar 2003 zullen eveneens resulteren in nieuwe gegevens, zodanig dat deze grafiek er volgend jaar voor wat betreft de provincie er hopelijk helemaal anders zal uit zien.

Planning 2003

Professionele medewerkers

Aangezien het aantal niet of weinig onderzochte bosgebieden zeer groot is, plannen wij een maximale inzet van de professionele medewerkers voor de volgende twee jaar.

Eén wetenschappelijk medewerker staat in voor coördinatie van het project en zal tijdens het seizoen (augustus-september-oktober-november) 4/5 van de tijd besteden aan inventariseren, halftijds bijgestaan door een technisch medewerker, vrijwilligers en twee stagiaires.

Aangezien volgens de gegevens van de databank, nog 225 bosgebieden onbezocht zijn en de verschillende gebieden bij voorkeur vijf maal per seizoen gedurende enkele jaren bezocht moeten worden om een volledig beeld te krijgen van de paddestoelenflora van een gebied, zullen nog heel wat jaren inspanningen geleverd moeten worden, om een gefundeerde atlas te kunnen maken van de provincie Vlaams-Brabant. Om een beeld te krijgen van de 20 gemakkelijk herkenbare soorten op uurhokniveau zullen de maximale inventarisatieinspanningen in 2003 niet volstaan.

Suggesties voor verdere aanpak

Inventarisatie tot op kwartierhokniveau

Momenteel laten de gegevens zich slechts tot op uurhok niveau verwerken (4km x 4km). Op zo een grote oppervlakte kan een soort 1 keer, maar ook 1000 keer voorkomen. Door gegevens systematisch per kwartierhok te verzamelen kan in de toekomst fijner gekarteerd worden (kwartierhokniveau = 1km x 1km). Hierdoor kunnen variaties in de verspreiding van soorten en toename en afname in aantallen sneller en met meer wetenschappelijk onderbouwde draagkracht bepaald worden. Dit laat een gemakkelijkere verwerking van de gegevens toe en kan naar de toekomst een betere analyse van de gegevens en interessantere resultaten geven. We zullen er naar streven om in de toekomst de waarnemingen zoveel mogelijk te lokaliseren tot op kwartierhokniveau.

Supplementaire informatie bij inventarisatie

Bijkomende interessante informatie kan verkregen worden door tijdens de inventarisatie nota te nemen van de volgende aspecten:

- biotoop
- substraat
- aantallen

Inventarisatie op verschillende tijdstippen in het seizoen

Niet alle paddestoelen verschijnen op hetzelfde moment, sommigen verschijnen vroeg in het najaar en anderen verschijnen pas later. Daarom is het belangrijk dat, wil men een gebied volledig inventariseren, dit meerdere keren per seizoen bezocht wordt. Indien het niet mogelijk is elk gebied meer dan één keer elk seizoen te

bezoeken, kan er rekening mee worden gehouden, dat de inventarisaties in de opeenvolgende jaren in verschillende periodes plaatsvinden.

Bibliografie

ARNOLDS, E., KUYPER, T.W. & NOORDELOOS M.E. (red.) (1995) – *Overzicht van de paddestoelen in Nederland*. Nederlandse mycologische vereniging. 871 pp.

LEUSINK, L. (1995) – *De levensduur van paddestoelen*. Coolia 38: 106-114

PHILIPS, R. (1981) – *Paddestoelen en schimmels van West-Europa*. Utrecht/Antwerpen, Spectrum. 228 pp. ill.

VERMEULEN, H. (1999) – *Paddestoelen, schimmels en slijmzwammen van Vlaanderen - determinatiesleutels aan de hand van veldkenmerken*. De Wielewaal, Natuurvereniging vzw & Natuur- & Milieu-Educatie De Wielewaal vzw, Turnhout. 648 p.ill.

WALLEYN, R. & VERBEKEN, A., 1999. *Een gedocumenteerde Rode Lijst van enkele groepen paddestoelen (macrofungi) van Vlaanderen*. Mededelingen van het Instituut voor Natuurbehoud 7: 1-84. Brussel.

Kalender Activiteiten van 1 oktober tot en met 31 december 2003

Tim Polfliet, Maaïke Hanssen

In het volgende overzicht vindt u een lijst met activiteiten rond planten en paddestoelen voor de komende maanden. Bekijk eveneens de excursiekalender mossen elders in dit nummer en sla er ook de vorige nummers van de nieuwsbrief op na.

OKTOBER

1, 8, 15 oktober 2003 (theorie)

Herent

paddenstoelencursus afdeling Herent (C.C. de Wildeman). Afspraak, C.C. De Wildeman, lok. De klas, Wilselsesteenweg, Herent om 20h. Einde voorzien om 22h.

18 oktober 2003 (praktijk) om 10h. Einde voorzien om 13h.

Info: Partick Luyten 016/48 99 96.

1 oktober 2003

Zuid-West-Vlaanderen

Paddenstoelentocht afdeling Zuid-West-Vlaanderen (Mortagnebos). Afspraak, Kerk van Zwevegem om 13h20.

Info: Christine Hanssens 056/21 23 13.

3 oktober 2003

Zuidrand Antwerpen

Paddenstoelenweekend afdeling Zuidrand Antwerpen (Argonne). Afspraak, Espace Vacance 'La Val d'Ante', 13,15 Rue du Général Leclerc, Givry en Argonne om 11h. Einde voorzien om 15h30.

Info: Catherine Vandercruyssen 03/288 81 07.

4 oktober 2003**Werkgroep Botanie**

Plantenstudiedag Nationale Werkgroep Botanie. Afspraak, St.-Petrus en Paulus Kallo, St.- Paulusplein, Kallo om 9h. Einde voorzien om 17h.

Info: André Van den Bergh 052/35 05 18.

4 oktober 2003**Scherpenheuvel-Zichem**

Paddenstoelenwandeling afdeling Scherpenheuvel-Zichem. Afspraak, Café De Zwaan, Diest om 14h.

Info: David Swinnen 013/77 49 52.

4 oktober 2003**Hagelanse Heuvelstreek**

Paddenstoelenwandeling afdeling Hagelanse Heuvelstreek. Afspraak, Café De Zwaan, Diest om 14h.

Info: David Swinnen 013/77 49 52.

4 oktober 2003**Zwalmvallei**

Verzamelen van zaad van autochtone bomen en struiken afdeling Zwalmvallei (Natuurgebied Middenloop-Zwalm). Afspraak, Boembekemolen, Broekstraat, Michelbeke om 9h. Einde voorzien om 17h.

Info: Karsten Mainz 09/360 00 02.

4 oktober 2003**Zwalmvallei**

Planteninventarisatietocht afdeling Zwalmvallei (Natuurgebied Middenloop-Zwalm). Afspraak, Natuurgebied Middelooop-Zwalm, St.-Maria-Oudenhove-Zottegem om 14h. Einde voorzien om 17h.

Info: Karsten Mainz 09/360 00 02.

5 oktober 2003**Velpe-Mene**

Paddenstoelenwandeling afdeling Velpe-Mene (Meldertbos). Afspraak, kerk van Meldert om 10h.

Info: Paul De Cort 016/81 63 61.

5 oktober 2003**Gete-Velpe**

Paddenstoelenwandeling afdeling Gete-Velpe (Het Vinne). Afspraak, Parking Het Vinne, Zoutleeuw om 14h.

Info: Suzanne Mouton 011/78 02 82.

5 oktober 2003**Maldegem-Knesselare**

Paddenstoelenwandeling afdeling Maldegem-Knesselare (Drongengoedbos). Afspraak, Drongenbos, Drongengoedweg en Westvoordestraat, Usel-Knesselare om 9h. Einde voorzien om 11h30.

Info: Etienne Vanaelst 09/374 59 86.

5 oktober 2003**zwarte beek**

Paddenstoelenwandeling afdeling zwarte beek. Afspraak, Bezoekerscentrum 'De Watersnip' om 14h.

Info: BC de watersnip 011/45 01 91.

5 oktober 2003**Grote Nete**

Paddenstoelenwandeling afdeling Grote Nete (Eindhoutberg). Afspraak, Speeltuin Dennenoord, Smallestraat, Eindhout om 14h.

Info: Kristina Thys 014/84 02 10.

5 oktober 2003**Geraardbergen**

Rondleiding populierenteeltcentrum afdeling Geraardbergen (Populierenteeltcentrum). Afspraak, NMEC De Helix, Hoogvorst 2, Grimminge om 14h. Einde voorzien om 17h30.

Info: K. Steenhoudt 054/58 67 58.

5 oktober 2003**Geel-Meerhout**

Paddenstoelenwandeling afdeling Geel-Meerhout (Breeven). Afspraak, breeven, Kerk Geel-ter Aart, geel om 14h. Einde voorzien om 17h.

Info: Marc Vanachter 014/58 39 71.

5 oktober 2003**Bezoekerscentrum De Watersnip**

Paddenstoelenwandeling Bezoekerscentrum "De Watersnip". Afspraak, Bezoekerscentrum De Watersnip, Grauwe Steenstraat 7/2, Koersel om 14h. Einde voorzien om 16h30.

Info: Krista Bovens 011/45 01 91.

11 oktober 2003**Werkgroep Meetjesland**

Paddenstoelenweekend afdeling Werkgroep Meetjesland (Han-sur-Lesse).

Info: Chris Bruggeman 09/377 71 40.

11 oktober 2003**De Haan**

Kuiden en bessen afdeling De Haan. Afspraak, Tramhalte Wenduine Molen om 14h.

Info: P. Decoo 059/ 23 59 09.

12 oktober 2003**Kortenberg**

Paddenstoelenwandeling afdeling Kortenberg (De Warande). Afspraak, Parking Sporthal, Wijngaardstraat 1, Kortenberg om 14h. Einde voorzien om 16h30.

Info: Toon David 02/759 52 00.

12 oktober 2003**De Kievit**

Paddenstoelenwandeling afdeling De Kievit (Zwart Goor). Afspraak, Kerk Merksplas, Schransdriesstraat, Merksplas om 13:45. Einde voorzien om 17h.

Info: Paul Prinsen 014/43 73 63.

12 oktober 2003**Grote Nete**

Paddenstoelenwandeling afdeling Grote Nete (Schaapwees). Afspraak, Netebrug Snekens (weg Zoerle-Herselt) om 14h.

Info: Walter Michiels 014/26 43 37.

12 oktober 2003**Herent**

Paddenstoelenexcursie afdeling Herent. Afspraak, Kerk Winksele Centrum om 14h30. Einde voorzien om 17h.

Info: Patrick Luyten 016/48 99 96.

12 oktober 2003**Zomergem**

Paddenstoelen zoektocht afdeling Zomergem (Provinciaal Domein Het Leen). Afspraak, Oostwinkel, brug op het iende van de langestraat, Zomergem om 9h30.

Einde voorzien om 12h. Info: Freddy Madou 09/372 61 48.

12 oktober 2003**Zemst**

Paddenstoelenwandeling afdeling Zemst (Omgeving Zemst). Afspraak, Kerkplein Weerde, Weerde om 9h. Einde voorzien om 12h.

Info: J. Peeters 015/61 20 86.

12 oktober 2003**Kortijk**

Paddenstoelen in vele vormen en kleur. afdeling Kortijk (Kleiputten). Afspraak, N.E.C 'de Steenoven' om 9h30.

Info: Frank Vandendriessche 056/22 71 39.

12 oktober 2003**Voorkepen**

Paddenstoelenwandeling afdeling Voorkepen (reservaat De Kluis). Afspraak, Reservaat De Kluis, Blommerschot, Oostmalle om 10h. Einde voorzien om 12h30.

Info: Agnes Ligtoet 03/383 04 44.

16 oktober 2003**Werkgroep Meetjesland**

Paddenstoelenwandeling Werkgroep Meetjesland (Omgeving Schoonberg). Afspraak, Schoonberghoeve om 14h.

Info: Chris Bruggeman 09/377 71 40.

Verder zijn er bijna elke woensdagnamiddag excursies van de Paddenstoelenwerkgroep vanaf 14h

18 oktober 2003**Nationale Werkgroep Botanie**

Plantenstudiedag Nationale Werkgroep Botanie. Afspraak, Postsorteercentrum Brussel X, Industrielaan 16, Anderlecht om 9h. Einde voorzien om 17h.

Info: André Van den Bergh 052/35 05 18.

19 oktober 2003**Turnhoutse Kempen**

Paddenstoelenwandeling afdeling Turnhoutse Kempen (DombergHeide). Afspraak, Parkeerstr Ring- Stw Baarle Hertog, Turnhout om 14h. Einde voorzien om 17h.

Info: Juul Appels 014/55 72 25.

19 oktober 2003

Paddenstoelenwerkgroep Scherpenheuven-Zichem

Paddenstoelenwandeling Paddenstoelenwerkgroep Scherpenheuven-Zichem (Wijngaardberg). Afspraak, Kerk Wezemaal om 14h.
Info: Raf Leysen 016/58 19 45.

19 oktober 2003

Waasland Noord

Paddenstoelenwandeling afdeling Waasland Noord (Stropersbos en Lange Vaag). Afspraak, Rond punt, bergstraat en Hogen akkerstraat, St.-Gillis Waas om 14h. Einde voorzien om 17h. Info: Marc Mevelier 03/77 87 74.

18 oktober 2003

Bree

Paddenstoelenwandeling afdeling Bree (De Luysen). Afspraak, Natuurgebied 'De Luysen', Mariahofstraat, Bree om 14h. Einde voorzien om 16h30.
Info: Jannie Neyens 089/47 25 94.

19 oktober 2003

Mandelstreek

Paddenstoelenwandeling afdeling Mandelstreek (Sterrebos). Afspraak, Parking Sterrebosdreef, Roeselare om 14h. Einde voorzien om 16h30.
Info: Patrick Crepeele 051/24 35 17.

19 oktober 2003

Hechtel-Eksel

Paddenstoelenwandeling afdeling Hechtel-Eksel (Brand). Afspraak, Parking aan de Brand om 14h. Info: Krista Bovens 011/45 01 91.

19 oktober 2003

Harelbeke-Deerlijk

Paddenstoelenwandeling afdeling Harelbeke-Deerlijk (De Gavers). Afspraak, Parking Zuid Graver, Koutermolen, Harelbeke om 9h30. Einde voorzien om 11h30.
Info: Lucr ese Vannieuweburg 056/71 90 40.

19 oktober 2003

Maasland Zuid

Paddenstoelenwandeling afdeling Maasland Zuid (Daalbroek). Afspraak, Parking Openbaar Psychiatrisch Ziekenhuis, Daalbroekstraat, Rekem om 14h. Einde voorzien om 17h. Info: Ronny Boeykens 0477/39 54 57.

19 oktober 2003

Noorderkempen

Vedetten van de Herfst afdeling Noorderkempen (Kalmthoutse Heide). Afspraak, N.E.C. De Vroente, Putsesteenweg 129, Kalmthout om 10h. Einde voorzien om 12h30. Info: Dani el Frickel 03/666 52 69.

19 oktober 2003

De kuifleeuwerik, Antwerpen Noord

Paddenstoelenwandeling afdeling Antwerpen Noord (Schildepark). Afspraak, ingang einde Bellevuedreef, Schilde om 13h30. Einde voorzien om 17h.
Info: Roger Huysmans 03/324 88 05.

VERVOLG KALENDER: Zie pagina 5 en 6!!!

Een uitgave van
Natuurpunt,
vereniging voor
natuur en
landschap
in Vlaanderen

